UNIVERZITA KARLOVA
Filozofická fakulta
Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Micaala Rotaru

Románová tvorba Aurelia Busuioca

Fictional Creation of Aureliu Busuioc

Praha 2020 Vedoucí práce: PhDr. Jiří Našinec

Děkuji vedoucímu závěrečné práce panu PhDr. Jiřímu Našincovi za rady, podněty a ochotu mi pomáhat, zvláště mu pak chci poděkovat za poskytnuté materiály v rumunském jazyce, bez kterých bych tuto práci nedovedla do konce.

Dále děkuji všem, kteří se mě snažili během psaní podpořit, především rodině a svým přátelům.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/diplomovou/rigorózní/dizertační práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 04.08. 2020 .....

Micaala Rotaru

Anotace

Tato bakalářská práce si klade za cíl na základě rozboru autorovy románové tvorby vymezit Busuiocův tvůrčí typ a stanovit jeho přínos pro rozvoj rumunsky psané moldavské literatury. První část bude věnována obecnému vývoji moldavské prózy po 2. světové válce. Druhá část práce se bude zabývat popisem spisovatelovy biografie. Další část se bude soustředit na analýzu jeho románové tvorby, z pohledu stylistického a tematického, přičemž se bude k jednotlivým románovým dílům přistupovat chronologicky (například *Sám proti lásce, Strýček z Paříže, Štěkání na měsíc, Smlouvání s ďáblem, Říkej mi Johny!* aj.). Závěr bude obsahovat jeho literární vývoj a syntézu románového díla.

Klíčová slova

literární dílo, románová tvorba, moldavská literatura, Aureliu Busuioc, román

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to define Busuioc's writing style regarding his fictional creation and to determine his contribution to the the development of the Moldovan literature written in Romanian language. The first part of the thesis will be concerned with the general development of Moldovan prose after the Second World War. Afterwards, the second part will be focused on the author's biography. The next part will be interested in analysis of his fictional creation from the stylistic and thematic point of view. The novels will be analysed in a chronological order (e. g. Sám proti lásce, Strýček z Paříže, Štěkání na měsíc, Smlouvání s ďáblem, Říkej mi Johny! etc.). In the final part the synthesis and summary will be given.

Keywords

literary work, fictional creation, literature of Moldova, Aureliu Busuioc, novel

Obsah

Úvod 1

1 Vývoj literatury na území dnešní Moldavské republiky 3

1.1 Historický kontext 3

1.2 Literatura na území dnešní Moldavské republiky po druhé světové válce 7

2 Aureliu Busuioc 11

2.1 Základní bibliografické údaje 11

3 Singur în fața dragostei (Sám proti lásce, 1966) 15

3.1 Fabule literárního díla 15

3.2 Jazyk a styl literárního díla 17

3.3 Téma literárního díla 20

4 Unchiul din Paris (Strýček z Paříže, 1973) 22

4.1 Fabule literárního díla 22

4.2 Jazyk a styl literárního díla 24

4.3 Téma literárního díla 25

5 Local - ploi de scurtă durată (Místní přeháňky, 1986) 27

5.1 Fabule literárního díla 27

5.2 Jazyk a styl literárního díla 29

5.3 Téma literárního díla 29

6 Lătrând la lună (Štěkání na měsíc, 1997) 32

6.1 Fabule literárního díla 32

6.2 Jazyk a styl literárního díla 33

6.3 Téma literárního díla 35

7 Pactizând cu diavolul (Smlouvání s ďáblem, 1999) 37

7.1 Fabule literárního díla 37

7.2 Jazyk a styl literárního díla 40
7.3 Téma literárního díla 42
8 Spune-mi Gioni! sau Învăţăturile veteranului KGB Verdikurov către nepotul său (Říkej mi Johny! naučení veterána KGB Verdikurova synovci, 2003) 44
8.1 Fabule literárního díla 44
8.2 Jazyk a styl literárního díla 47
8.3 Téma literárního díla 48
9 Hronicul Găinarilor ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic (Kronika obce Slepičkáře, zjevené světu slovutným panem Aureliem Busuiocem, spisovatelem, 2006) 50
9.1 Fabule literárního díla 50
9.2 Jazyk a styl literárního díla 53
9.3 Téma literárního díla 55
10 Și a fost noapte… (A byla noc…, 2012) 58
10.1 Fabule literárního díla 58
10.2 Jazyk a styl literárního díla 60
10.3 Téma literárního díla 63
11 Syntéza románového díla Aurelia Busuioca 65
Závěr 74
Rezumat în limba română 77
Seznam použité literatury 80

Úvod

Český čtenář je do jisté míry s tvorbou moldavského básníka, překladatele, esejisty, dramatika, novináře, a především prozaika Aurelia Busuioca obeznámen díky třem románovým překladům Jiřího Našince, který se významnou měrou zasadil o uvedení současných moldavských spisovatelů do českého kulturního prostoru. Jmenovitě se jedná o překlad titulů *Smlouvání s ďáblem* (nakladatelství Hejkal, 2002), *Říkej mi Johny!* (nakladatelství Havran, 2012) a *Štěkání na měsíc* (nakladatelství Havran, 2016), jež autor vydal v druhé polovině devadesátých let minulého století.

Busuioc je v moldavském literárním světě známý od druhé poloviny šedesátých let 20. století, kdy mu vyšel románový debut Sám proti lásce. Jeho tvorba se těšila a stále těší velké oblibě, neboť se v rámci rumunsky psané literatury na území Moldavské republiky spisovatelův styl značně vyjímá. Tato bakalářská práce je velmi skromným pokusem o představení Busuiocovy románové monografie, konkrétně Sám proti lásce (1966), Strýček z Paříže (1973), Místní přeháňky (1986), *Štěkání na měsíc* (1997), *Smlouvání s ďáblem* (1999), *Říkej mi Johny!* (2003), Kronika obce Slepičkáře, zjevené světu slovutným panem Aureliem Busuiocem, spisovatelem (2006), A byla noc… (2012). Autorka pomocí vybraných děl popíše fabuli, na jejímž základě bude moci stanovit hlavní témata prolínající se napříč celou románovou tvorbou. Při analýze děl bude čerpat například ze studie Fonariové - *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc* a studie Ciocanovy - *Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc*, které jí usnadní určit spisovatelův tvůrčí typ a nastínit jeho přínos pro moldavskou literaturu.

Vyjma definování tématu a tvůrčího typu autorku také zajímá historicko-kulturní kontext, v jehož rámci se moldavská literatura utvářela a jenž ozřejmí pozadí vzniku Busuiocových děl. K tomu jí poslouží Treptowovy *Dějiny Rumunska*, dále stručný historický nástin ve *Slovníku rumunských spisovatelů* od Valentové a kolektivu, *Dejiny rumunskej literatúry* od Vajdové, Páleníkové a Kenderessy, Ciocanova *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație* a v neposlední řadě také Cimpoiova publikace *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Dále bude autorka vycházet z odborných poznatků z českých a rumunských materiálů, díky kterým získá užitečné informace o autorovi

samotném, například *Aureliu Busuioc: Biobibliografie* od Cebotariové a Tutunové. Mimo jiné bude pracovat s Busuiocovými poskytnutými rozhovory, které jí umožní lépe pochopit jak autora, tak i celkový charakter díla. K ucelené představě o autorovi dospěje prostřednictvím rozhovoru Brașoveanové - Viața unui artist: Prima proba, Toamna Patriarhului či Botnarova - Busuioc, singular only.

Autorka práce se rozhodla pro zpracování tohoto tématu z toho důvodu, že Busuiocovu tvorbu shledala celospolečensky hodnotnou, tudíž hodnou k bližšímu zkoumání. Ačkoliv u nás Busuiocovo jméno tolik nerezonuje, je pouhou otázkou času, kdy si k němu i český čtenář získá cestu. Použité citáty budou uvedeny v češtině, aby se v něm mohli orientovat i nerumunisté. Není-li uvedeno jinak, pak jsou překlady z rumunského originálu pořízeny autorkou bakalářské práce.

1 Vývoj literatury na území dnešní Moldavské republiky

1.1 Historický kontext

Besarábie byla součástí Moldavského knížectví do roku 1812,[1] kdy ji carské Rusko anektovalo.[2] Z území mezi Prutem a Dněstrem se stala ruská gubernie a tamní prostředí bylo násilně rusifikováno.[3] Přestože byl za jediný úřední jazyk považován jazyk ruský[4], lidé na venkově se nadále dorozumívali rumunsky.[5] Obyvatelstvo postihl útlak, jehož příčinou bylo panování nekompromisního cara Mikuláše I., který se kvůli rusko-turecké válce[6] rozhodl pro zavedení přísnější kontroly a dohledu nad (nejen) touto gubernií. Ačkoliv okolnosti nebyly nikterak příznivé, besarabští Rumuni se snažili stavět na odpor intelektuální činností. Roku 1848 v hlavním městě Kišiněv začaly vycházet noviny *Românul*.[7] Podmínky pro podnikání takovýchto aktivit se však v následujících letech markantně zhoršily. Nejdříve zákazy zasáhly oblast školství, když se po roce 1867 rumunština vyloučila z výuky, následně oblast náboženství, když byli pravoslavní kněží, neznalí ruského jazyka, propuštěni.[8] Ba co více, náboženské knihy psané v rumunštině se hromadně pálily. Počet rumunských obyvatel se snižoval v důsledku nově přestěhovaného ruského obyvatelstva. Roku 1871[9] ztratilo toto území veškerou autonomii, což přirozeně vedlo k frustraci Besarábců a posílení jejich antipatie vůči carskému Rusku.

Během první světové války se v Besarábii „probudilo“ rumunské národní hnutí. K oživení národně emancipačního hnutí došlo už v roce 1905 po prohrané rusko-japonské válce. Klíčovým byl bezesporu rok 1917, kdy se opět začala projevovat kulturní i občanská angažovanost. V tomto roce díky úsilí intelektuálů začaly v Kišiněvě vycházet noviny nesoucí jméno *Cuvântul românesc* (Rumunské slovo).[10] Již z pouhého názvu je zřejmé, že Besarábci si byli vědomi svého původu. Příkladem rodící se emancipace je i vystoupení

[1] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 27.
[2] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 157.
[3] Tamtéž, s. 172.
[4] Tamtéž.
[5] Tamtéž.
[6] Tamtéž.
[7] Tamtéž, s. 224-225.
[8] Tamtéž, s. 225.
[9] Tamtéž, s. 225.
[10] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 255.

besarabských vojáků v Oděse, na kterém se dožadovali autonomie. Nedlouho poté vznikla Moldavská národní strana, a následně i parlament besarabských Rumunů.[11] Téhož roku byla vyhlášena Moldavská demokratická republika jako součást Ruské federace v čele s prezidentem Ionem Inculeţem.[12] Roku 1918 Zemská rada vyhlásila nezávislost Moldavské republiky[13] a později v tomtéž roce byl publikován ratifikační dekret o sjednocení Besarábie s Rumunskem. Besarábie se stala součástí Velkého Rumunska[14] a Besarábci tak byli spojeni se svými „bratry" Rumuny.

Roku 1923 však nastaly komplikace, když se Kominterna snažila dosáhnout odtržení Besarábie od Velkého Rumunska. Následujícího roku byla vytvořena na území za Dněstrem Moldavská autonomní sovětská republika, která usilovala o znovuzískání Besarábie.[15] Jak Kurt W. Treptow v *Dějinách Rumunska* zmiňuje, Sověti oznámili, že západní hranice povedou podél Prutu.[16]

Situace se změnila k horšímu během druhé světové války. Velké Rumunsko na nátlak mocnějších sousedů muselo část území odstoupit.[17] Besarábie tak byla roku 1940 na základě paktu Ribbentrop – Molotov podepsaném v roce 1939 přičleněná jako Moldavská sovětská socialistická republika k Svazu sovětských socialistických republik.[18] Roku 1940 poslala sovětská vláda ultimátum, podle kterého mělo Rumunsko postoupit Besarábii a severní Bukovinu Sovětskému svazu.[19] Rumunsko mělo na vystěhování armády a své administrativní správy pouze pár dní. Ruská vojska však začala spěšně obsazovat Besarábii, aniž by počkala na definitivní stažení rumunské armády.[20] Nastal všeobecný chaos, kdy docházelo k násilným aktům ze strany okupační armády. Mnoho občanů se proto uchýlilo k „úprku" směrem na západ. V červenci roku 1940 připadla Besarábie a severní Bukovina Sovětskému svazu a vznikla Moldavská sovětská socialistická republika. K nově vzniklé

[11] Tamtéž.
[12] Tamtéž.
[13] Tamtéž, s. 256.
[14] Tamtéž, s. 267.
[15] Tamtéž, s. 282.
[16] Tamtéž, s. 307.
[17] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 27.
[18] Tamtéž.
[19] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 309.
[20] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 309.

republice připojili silně rusifikované Zadněstří.[21] Besarábci nedobrovolně znovu padly pod vliv Ruska. Tuto historickou událost nejlépe vystihuje slovní spojení „rozhodlo se o nás bez nás“. Zanedlouho začaly probíhat masové deportace a repatriace.[22] Uvádí se, že přibližný počet deportovaných rodin mezi lety 1941 až 1951 čítá přes šestnáct tisíc případů.[23] Výsledný počet se podle historiků pohybuje mezi 80 000 až 100 000 osob. Ti, kteří utekli do Rumunska, byli donuceni Sověty k znovunavrácení se.[24] Nově vzniklá vlast se však ke svým navrátivším se „dětem“ zachovala „macešsky“. Těmto nelehkým časům se také věnuje Aureliu Busuioc ve své románové tvorbě z konce 90. let 20. století (*Smlouvání s ďáblem*).[25] Nepříliš utěšenou situaci zhoršil hladomor roku 1947,[26] který byl zapříčiněný neúrodou v důsledku velkého sucha. Národnostní složení v zemi bylo většinově rumunského původu, s výraznou převahou besarabských Rumunů na venkově, zatímco Rusové obývali převážně město.[27]

Po ruské anexi v červnu 1940 až na výjimku válečných let 1941 až 1944 tvořila integrální součást SSSR.[28] Besarábie byla krátce osvobozena v roce 1941,[29] kdy Rumunsko poskytlo zhruba 400 tisíc vojáků na znovuzískání tohoto území.[30] Po připojení k Sovětskému svazu se Sověti snažili o izolaci besarabské společnosti od té rumunské. Tyto metody byly ve své podstatě použity již za carského Ruska. „Nepohodlné“ osoby byly odstěhovány na nehostinnou Sibiř.[31] Začalo se s umělým vymezováním jazyka, kdy se Sověti se snažili

[21] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, s. 449.
[22] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 309.
[23] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 450
[24] Tamtéž.
[25] *Aureliu Busuioc: Smlouvání s ďáblem* [online]. Nakladatelství Hejkal [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: http://nakladatelstvi.hejkal.cz/nakladatelstvi/titul.asp?25
[26] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 346.
[27] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 450
[28] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 449.
[29] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 317.
[30] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 321.
[31] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 10.

dokázat, že moldavština je jazyk samostatný.[32] Aby dosáhli odlišení od jazyka rumunského, latinskou abecedu nahradili azbukou.[33]

Roku 1941 se konalo zasedání Nejvyššího sovětu Moldavské sovětské socialistické republiky, kde se projednávala otázka státního jazyka. Jedni se přikláněli k prosazení jazyka, který se uchytil v Zadněstří, tj. jazyka „obohaceného" o mnohé rusismy, ovšem také značně zjednodušeného. Spisovatelé Curicheru, Costenco aj. zastávali názor, že by se mělo zůstat u spisovného jazyka rumunského,[34] což mělo pro tyto spisovatele neblahé následky. Costenco byl na základě tohoto názoru deportován na Sibiř, kde strávil 15 let.[35]

Jedno z mála pozitiv byla skutečnost, že se rozvíjela oblast školství i kultury. Ve výuce se uplatňoval tzv. moldavský jazyk, ale také jazyk ruský. Ruština se stala pro Moldavany hlavním dorozumívacím prostředkem při styku s úřady, ale také při komunikaci s Rusy obecně.[36] Mezi další klady patřilo vydávání knih v moldavském jazyce, tedy v rumunštině přepsané do azbuky. [37]

---

[32] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 27.
[33] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 10-11.
[34] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 449.
[35] CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Chișinău: Editura Arc, 1997, s. 168.
[36] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 450.
[37] Tamtéž.

1.2 Literatura na území dnešní Moldavské republiky po druhé světové válce

Úloha literatury zemí Sovětského svazu byla čistě politického a ideového charakteru, měla sloužit především jako prostředek k šíření komunistické propagandy.[38] Nešlo primárně o její estetickou a uměleckou funkci, nýbrž o ovlivnění mas. Během nastolení pořádku v nově ustavené republice bylo mnoho umělců deportováno do gulagů na Sibiř, jmenovitě již výše zmiňovaní Mihai Curicheru, Nicolai Costenco či Pan Halippa aj.[39] Jak již bylo řečeno dříve, zastávali totiž názor, že by se mělo zůstat u spisovného jazyka rumunského, což byl názor povýtce riskantní. Moldavský jazyk byl uznaný za jazyk státní, přestože se jednalo o politický tah. Nejen jazyk, ale i besarabská literatura měla být izolována od rumunského literárního dění. Nejinak tomu bylo v případě společnosti samé, i ta měla být odtržena od všeho rumunského.[40] Mnozí velikáni rumunské literatury byli zpočátku zcela zakázáni (C. Negruzzi, A. Russo, M. Eminescu, C. Stere),[41] během chruščovovského tání po Stalinově smrti se však totalitní moc Sovětského svazu nepatrně oslabila[42] a přísnost vůči literatuře se zmírnila.

Některé zakázané knihy byly opět povoleny, ovšem za podmínek značných zásahů (cenzura), které by vyhovovaly režimu. To se však nevztahovalo na tvorbu meziválečných autorů, kteří tvořili za Velkého Rumunska,[43] z politických důvodů by bylo jejich vydávání považováno za nepřípustné, a tak se rumunská díla četla na „vlastní nebezpečí“.[44] Mezi autory, kteří se dočkali alespoň upraveného vydání svých děl, patřili klasici 19. století M. Eminescu, I. Creangă, V. Alecsandri, Alexandru Donici či C. Negruzzi.[45]

---

[38] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 12.
[39] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 450.
[40] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 13.
[41] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 450.
[42] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 28.
[43] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 27.
[44] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 17.
[45] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 27.

Záměrná izolace Besarábců od ostatních etnických Rumunů zapříčinila jejich postupné „odrumunšťování“.[46] Proces byl bohužel oboustranný, neboť ani Rumuni neměli povědomí o autorech z Moldavské sovětské socialistické republiky.[47]

Aby byly věci uvedeny na pravou míru, je nutné dodat, že v 19. století bylo „moldavanství“ pojímáno jako označení lidí kteří příslušeli k historickému regionu, ne rumunskému státu jako celku.[48] Carské Rusko si chtělo východní Moldavany podmanit a od Rumunů je co nejvíce kulturně i jazykově odlišit. Svou omezující politikou úspěšně naplnili plán „zbavit“ Besarábce národní identity.[49] Ke stejnému postupu se později uchýlili Sověti, když vytvořili klamnou vidinu toho, že Besarábci a Rumuni jsou odlišné národy bez společného jazykového a historického základu. Proti této myšlence se stavěli do opozice zastánci tzv. „rumunství“, kteří usilovali o spojení všech etnických Rumunů do jednoho státního útvaru, kde by se hovořilo jednotným jazykem a vymanili by se tak z vlivu Ruska a myšlenkově by se přiblížili k evropským tradicím.[50]

Během komunistické éry byly veškeré snahy o udržení této představy takřka nemožné, proto autoři nezřídka volili takové metody psaní, kterými umně skrývali skutečný záměr díla. Není divu, že přísná opatření nejenom na poli literatury přirozeně vedla k větší míře vlastenectví a odporu proti režimu. Autoři se obraceli k tradici a venkovu či ke konzervativnímu způsobu psaní a navazovali na sămănătoristy.[51] Literaturu tohoto období bychom mohli klasifikovat jako literaturu tradičnějšího charakteru.[52]

Moldavská sovětská socialistická republika se nevyhnula socialistickému realismu, který velebil kolektivního hrdinu. Existovali i takoví autoři, kteří psali v duchu poplatnému době. Patří mezi ně spisovatelé jako jsou D. Milev, T. Malai, M. Andriescu, S. Lehtțir, N. Marcov, L. Corneanu,[53] jejichž tvorba sloužila ideologickým účelům, i když ojediněle

---

[46] Tamtéž.
[47] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 451.
[48] Tamtéž.
[49] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 172.
[50]VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 451.
[51] Tamtéž.
[52] CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chişinău, 1997, s. 165.
[53] CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chişinău, 1997, s. 158.

překvapila folklorní prostotou a autentičností.[54] Tvorba v budovatelském duchu socialistického realismu odpoutaného od estetického vědomí byla stěžejní až do roku 1955 a její hlavní tematikou byl především třídní boj.[55] Vyjma děl psaných v souladu s ideou komunismu, jichž bylo v té době přehršel, se „našli“ i kvalitní autoři. Do této kategorie můžeme zařadit básníky G. Meniuca, G. Viera, V. Levițchiho, P. Mihneu, A. Codra a prozaiky I. Druțu, V. Vasilacheho, V. Beșleagu, S. Saku a A. Șalariovou.[56]

Valná část intelektuální elity byla upozaděna a většina spisovatelů tvořila v rámci dané politické normy.[57] Z těchto důvodů moldavská literatura projevila svůj svéráz o něco později, a to od druhé poloviny 50. let 20. století, po XX. sjezdu KSSS, kde N. S. Chruščov odsoudil stalinský kult osobnosti, což s sebou následně přineslo i jisté uvolnění v kultuře. Přechod v 60. letech k svébytné tvorbě s důrazem na estetickou funkci byl zastoupen nepříliš početnou skupinou spisovatelů. Většinou se jednalo o ty spisovatele, kteří měli možnost absolvovat studium na vysoké škole (Meniuc, Busuioc aj.).[58] Mezi další autory té doby, kteří „stojí za povšimnutí“, můžeme zařadit Nicolae Costenca, Andreie Lupana, Emiliana Bucova, Bogdana Istra, Liviu Deleana, Petru Zadnipra, Iona C. Ciobana, Alexandra Cosmesca, Paula Mihneu, Vasileho Levițchiho, Liviu Damiana či Grigore Viera.[59]

Obdobná situace ohledně komunistické propagandy v tvorbě byla i v Rumunsku, kdy během 50. let 20. století vycházely většinou takové knihy, co se myšlenkově shodovaly s tehdejší politikou. V Moldavsku se spisovatelé 60. let 20. století snažili vymanit z područí ideologické doktríny alespoň „únikem“ k lidové slovesnosti, venkovskému prostředí a tradici.[60] Za originální prozaiky tohoto období můžeme považovat V. Vasilacheho, S. Saka, A. Șalariovou a především Iona Druțu s Vladimirem Beșleagou,[61] až na těchto pár výjimek se však v besarabské literatuře tvořivý duch příliš neprojevoval. Kvůli manipulaci

---

[54] Tamtéž.
[55] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 452.
[56] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 28.
[57] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 27.
[58] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 28.
[59] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 14.
[60] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 29.
[61] CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, s. 265 - 266.

s historickými fakty a silnému útlaku národa tak nemohl logicky vzniknout ani samizdat či literární underground,[62] autoři byli „odříznuti“ od zbytku nesovětského světa. Moldavská literatura se přiblížila k literatuře západního typu především až v 90. letech 20. století, tedy po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991,[63] kdy v tomtéž roce vznikla nezávislá Moldavská republika[64] a také byla obnovena latinská abeceda.[65] Ačkoliv byl rumunský jazyk přijat moldavským Nejvyšším soudem roku 2013 za jazyk úřední[66], dodnes se najdou jeho odpůrci.

[62] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 30.
[63] Tamtéž.
[64] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 380.
[65] Tamtéž.
[66] *Republica Moldova CURTEA CONSTITUȚIONALĂ HOTĂRÎRE Nr. 36 din 05-12-2013* [online]. 2013 [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=16094&lang=ro

2 Aureliu Busuioc

2.1 Základní bibliografické údaje

Aureliu Busuioc (26.10. 1928 obec Cobâlca, dnes Codreanca, župa Orhei – 09.10. 2012 Kišiněv) byl moldavský prozaik, dramatik, básník[67], překladatel, esejista a novinář pocházející z rodiny učitelů[68]. Rodina se před záborem území Besarábie Sověty uchýlila roku 1944 do Banátu.[69] Odmaturoval na lyceu Loga v Temešváru (Banát) roku 1948.[70] Následovalo studium na vojenském učilišti v Sibini (Sedmihradsko). Studium však nedokončil, neboť jeho rodina mezitím byla sovětskými úřady donucena k repatriaci a autor se rozhodl pro odjezd do vlasti.[71] Od 1949 do roku 1950 pobýval v sovětském záchytném táboře.[72] Tyto události se odrazily v jeho pozdější románové tvorbě. Byl také důstojníkem rumunské armády.[73] Po navrátu do Besarábie absolvoval Pedagogický institut Iona Creangy v Kišiněvě.[74]

Během vysokoškolského studia si přivydělával jako radioopravář.[75] Od roku 1952 působil jako novinář. Busuiocova novinářská kariéra započala v nakladatelství *Editura*, kde zastával místo redaktora. Poté byl zaměstnán v satirickém časopise *Chipăruş* (Paprička),[76] o kterém sám v rozhovoru pro časopis *Punkt* uvedl, že to byl časopis nevalné kvality. Následně pracoval pro deník *Scînteia leninistă*. Později se zhostil funkce šéfredaktora čtrnáctideníku *Tînărul leninist*.[77]

V 50. letech 20. století „panovala" antisemitská nálada. Autor měl ve svém týmu dva pracovníky židovského původu. Kvůli vydanému článku týkajícího se hrdinského činu židovského chlapce byl Busuioc nedobrovolně přeložen do časopisu *Tinerimea Moldovei* (Moldavská mládež), kde zastával místo šéfredaktora. Tento časopis vycházel v rumunsko-

[67] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 28.
[68] BOTNARU, Vasile, Busuioc, singular only. *Punkt*, nr. 25, 2009, s. 6.
[69] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 26.
[70] Tamtéž.
[71] BOTNARU, Vasile, Busuioc, singular only. *Punkt*, nr. 25, 2009, s. 6.
[72] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 26.
[73] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.
[74] Tamtéž.
[75] BOTNARU, Vasile, Busuioc, singular only. *Punkt*, nr. 25, 2009, s. 6.
[76] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.
[77] BOTNARU, Vasile, Busuioc, singular only. *Punkt*, nr. 25, 2009, s. 8.

ruské verzi. Busuioc ve zmiňovaném rozhovoru dodává, že z pracovní náplně nebyl příliš nadšen.[78]

V přibližně stejné době se autor stal členem Moldavského svazu spisovatelů. Přeorientoval se na překlad. Přeložil řadu ruských autorů, jako jsou A. S. Gribojedov, N. V. Gogol a A. P. Čechov. Také přeložil několik děl z anglické literatury (Shakespeare) [79] a též přeložil O'Henryho či S. Petöfiho.[80] Po nějaký čas pracoval na volné noze.

Roku 1965 se konal sjezd Svazu moldavských spisovatelů, kde Aureliu Busuioc spolu s Ionem Druțou a Grigorem Vierem požadovali návrat k latince. Za tento požadavek však „sklidili" ostrou kritiku. Autora po dobu tří let netiskly žádné noviny, nedostával nabídky překladů.[81] Když se na tuto „nepříjemnou" událost pozapomnělo, Busuioca roku 1977 jmenovali na místo tajemníka Moldavského svazu spisovatelů. V této funkci setrval až do roku 1986, kdy autor odešel do důchodu.[82] Po roce 1996 byl poradcem moldavského proevropsky orientovaného prezidenta Petra Lucinskeho.[83]

Co se týče autorova literárního života, svou „spisovatelskou dráhu" započal v 50. letech 20. století.[84] Zprvu se věnoval básnické tvorbě. Mezi jeho básnické sbírky patří *Prafuri amare* (Hořké pilulky, 1955), *Piatra de încercare* (Prubířský kámen, 1958), *Firicel de floare rară* (Stébélko vzácné květiny, 1959), *Dor* (Touha, 1962), *Poezii* (Básně, 1964), *În alb și negru* (V černobílé, 1977), *Concert* (Koncert, 1993), *Îmblânzirea mașinii de scris* (Zkrocení psacího stroje, 1988), *Plimbătorul de purici* (Bleší promenoár, 1992), *Punct* (Bod, 2007).[85] Roku 1996 se stal laureátem Národní ceny za svou básnickou sbírku *Concert* (Koncert, 1993).[86] Jak uvádí Arcadie Suceveanu v časopise *Revista literară*, Aureliu Busuioc překračuje „poezii oslavující patos" a „užití prvoplánového humoru". Busuiocova umělecká činnost dle Suceveana má v rámci besarabské literatury význačné postavení, neboť

---

[78] Tamtéž.
[79] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, 456 s.
[80] *Busuioc Aureliu* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: https://m.moldovenii.md/md/people/162
[81] BOTNARU, Vasile, Busuioc, singular only. *Punkt*, nr. 25, 2009, s. 8.
[82] Tamtéž.
[83] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.
[84] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chișinău, 2010, s. 26.
[85] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, 455.
[86] CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Chișinău: Editura Arc, 1997, s. 313.

autor se od ostatních spisovatelů té doby liší užitím jazyka. Busuioc pracoval s jazykovými prostředky takovým způsobem, že všechny jeho myšlenky byly vyjádřeny dokonalou rumunštinou, oproštěnou od folklorních a regionálně archaizujících úliteb v duchu moldavského autochtonismu prosazovaného z oficiálních míst.[87] Nejdříve se do povědomí čtenářů zapsal básnickou humoristickou první sbírkou *Prafuri amare*.[88] V poezii navazuje na rumunskou básnickou meziválečnou tradici s důrazem na intelektualismus. Busuiocova poezie má ironický, hravý ráz, je na ní patrný vliv Iona Minulesca.[89] Básník se kvůli přísnému ideologickému dozoru uchýlil k pozdnímu symbolismu, jehož prostřednictvím mohl prokázat bohatou slovní zásobu a také se věnovat tématům, kterými se otevřeně zabývat nemohl.[90]

Busuioc se mimo jiné věnoval i dětské literatuře. Mezi nejznámější počiny patří knížky *La pădure* (V lese, 1955), *Aventurile lui Nătăfleaţă* (Prosťáčkova dobrodružství, 1961), *Cizmele cocostârcului* (Čápovy boty, 1967) a *Marele răţoi Max* (Velký kačer Max, 1968). Po několikaleté odmlce vydal další řadu knih pro nejmenší - *Pe când bunicul era copil* (Když byl děda malým klukem, 2008), *Sfredeluş* (Střízlík, 2009) a *Vizavi de vizavarză* (Naproti zelí, 2010). V roce 2009 Busuioc obdržel cenu „Kniha roku" v rámci kategorie beletrie pro děti. Autorova tvorba pro děti se stále těší velké oblibě. Zařazení některých z jeho příběhů do antologie *Literatură pentru copii* (Literatura pro děti, 2018) je toho důkazem.[91]

Busuioc je také autorem divadelních her *Şi sub cerul acela* (I pod tamtím nebem, 1971) a pseudohistorického dramatu *Radu Ştefan întâiul şi ultimul* (Radu Štěpán I. a poslední, 1969). Ve hře *Radu Štěpán I. a poslední* poukazuje na moc a její vliv na psychiku člověka. Po několika představeních odehraných v divadle *Luceafărul* roku 1979 byla hra cenzurou z repertoáru stažena a znovu se objevila na jevištích až roku 1998, tedy během přechodu k

[87] SUCEVEANU, Arcadie, Portret în sepia „Aureliu Busuioc – Arta ironiei". *Revista literară*, nr. 10, 2018, s. 6.
[88] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 26.
[89] SUCEVEANU, Arcadie, Portret în sepia „Aureliu Busuioc – Arta ironiei". *Revista literară*, nr. 10, 2018, s. 6.
[90] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.

[91] SUCEVEANU, Arcadie, Portret în sepia „Aureliu Busuioc – Arta ironiei". *Revista literară*, nr. 10, 2018, s. 7.

demokratickému režimu a po rozpadu SSSR. Cenzura hru zakázala především z důvodu příliš kompromitujících narážek na tehdejší politické dění.[92]

Nesporným faktem však zůstává, že se autor věnoval ve své tvorbě především románu. Mezi jeho romány patří Sám proti lásce (*Singur în fața dragostei,* 1966), Strýček z Paříže (*Unchiul din Paris*, 1973)[93], Local - ploi de scurtă durată (Místní přeháňky, 1986), *Štěkání na měsíc* (*Lătrând la lună*, 1997), *Pactizând cu diavolul* (*Smlouvání s ďáblem*, 1999), *Spune-mi Gioni! sau Învățăturile veteranului KGB Verdikurov către nepotul său* (*Říkej mi Johny!: aneb naučení veterána KGB Verdikurova synovci*, 2003), Hronicul Găinarilor: ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic (Kronika obce Slepičkáře, zjevené světu slovutným panem Aureliem Busuiocem, spisovatelem, 2006)[94], Și a fost noapte (A byla noc, 2012).[95] Výše zmíněné knihy budou podrobněji analyzovány v dalších částech práce.

Již během sovětského režimu se projevovala autorova tvůrčí originalita. Díla „hýřila“ ironií a novátorstvím. Ve své tvorbě uplatňoval techniku dynamičnosti filmového střihu a také esejistický způsob vyprávění.[96] Co se týče jeho divadelních her a románů, dají se charakterizovat jako městské, s inspirací vycházející z venkova.[97] Styl narace je až kinematografický, s příměsí ironie, která je pro autora příznačná.[98] Jeho próza i dramata jsou spíše poetického charakteru. Busuioc je mistrným pozorovatelem a má smysl pro humor.

---

[92] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 64.
[93] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chișinău, 2010, s. 27.
[94] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chișinău, 2010, s. 28.
[95] BRAȘOVEANU, Angela, Viața unui artist: Prima proba, Toamna Patriarhului. *Punkt*, nr. 35-36, 2011, s. 108.
[96] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.
[97] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, 455.
[98] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, 455 s.

3 Singur în fața dragostei (Sám proti lásce, 1966)

Busuiocův románový debut *Singur în fața dragostei* (Sám proti lásce) vyšel poprvé roku 1966. Krátce po svém uvedení v „literárním světě“ se dostavily známky úspěchu. Tato kniha byla přeložena téměř do všech hlavních jazyků SSSR a mimo jiné vyšla i v bulharském a německém překladu.[99] V Československu kniha vyšla ve slovenském jazyce roku 1974 pod názvem *Zoči-voči láske*.[100] Autor původně zamýšlel pojmout toto dílo jako parodii na tehdejší romány, ve kterých figurovali komunističtí „papaláši“ jako hlavní hrdinové v rolích zachránců neřešitelného problému, svůj původní záměr však nenaplnil.[101]

Román se mimo jiné dočkal filmového zpracování pod taktovkou Gheorgheho Vody ve spolupráci se studiem Moldova-film.[102] Film se dostal na plátna kin pouhé tři roky od vydání jeho knižní předlohy. Hudby se zhostil známý moldavský skladatel Eugen Doga.[103] Výše uvedený film autorka práce v rámci porovnání zhlédla.

3.1 Fabule literárního díla

Hlavním hrdinou románu je šestadvacetiletý intelektuál Radu Negrescu pocházející z městského prostředí. Aby „utekl“ od manželství, přestěhoval se před dvěma lety na vesnici Recea-Veche, kde učí matematiku a fyziku na tamní škole. Našel zde své útočiště poté, co se z nerozvážnosti sezdal s Lídou. Radu se dozvěděl o ženiných předchozích poměrech a jeho ego se přes to nemohlo přenést. Jejich vztah byl založen spíše na fyzičnosti. Kromě nevyřešené milostné situace ho trápí dřívější rozhodnutí nepokračovat ve studiu doktorského cyklu. Tajně doufá, že mu bude nabídnuta spolupráce s Akademií věd.

Zdá se, že na začátku svého působení na škole měl jakousi naději prosadit změny v jejím fungování. Brzy seznal, že učitelský kolektiv je ve svém počínání naprosto lhostejný, a tak zanechal všech snah. Věčně se zmítá ve svých myšlenkách leckdy až filozofického rozměru. Je si dobře vědom své intelektuální nadřazenosti v porovnání s indoktrinovanými

[99] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 33.
[100] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.
[101] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 33.
[102] STAVILĂ, Vera. Afişul cinematografic din patrimoniul Muzeului Naţional de Istorie a Moldovei. *Tyragetia (Serie Nouă)*. 2013 (2), s. 360.
[103] Singur in fata dragostei. *Cinematografia Moldovei* [online]. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: http://www.cinema.art.md/movie/921/index.html

učiteli.[104] V tomto neproduktivním prostředí upadá do stavu apatie. Vyjma večerů strávených s učitelem chemie vede poměrně nezáživný život. S kolegou si z celého učitelského sboru rozumí nejvíce, byť je Maier poněkud zamlklou osobou. Maier se od ostatních učitelů liší, protože neprojevuje známky oné prostoduchosti. Dalším vytržením z monotónnosti představují víkendové cesty do města, kam se jezdí bavit.

Radův dosud nečinný život „nabírá na obrátkách" s nástupem nové kolegyně. Viorica Vrabie je mladá učitelka francouzského jazyka. Již od pohledu je znát, že taktéž patří k městskému typu člověka. Má krátký sestřih a sukně nosí vykasané nad kolena.[105] Ve škole se snaží o zavedení změn. Z těchto důvodů je přirozeně „trnem v oku", neboť chce měnit staré pořádky. Stejně jako Radu, také Viorica našla na vesnici dočasné útočiště. Ve městě ji čeká potenciální snoubenec, novinář Pablo.[106] Na rozdíl od Rada však nadále oplývá optimismem a její duše je plná ideálů. Vioričina duševní neoblomnost Rada fascinuje.

Učitelčina dětská naivita je znatelná nejen z dialogů, pramení i ze zápisků v jejím diáři. První rozčarování ji „čeká" na večírku učitelského sboru. Když se nadhodí téma vesnického života, učitelé Viorice předhazují, že i ona za pár let upadne do rutiny. Jejich tvrzení Vioricu značně popudí. Se svými kolegy nenalézá společnou řeč. Francouzštinářka se však neostýchá vyjádřit svůj postoj. V podstatě se jedná o pokrokovou ženu, anžto své mínění neskrývá a nezdráhá se slovně zakročit. Další „kámen úrazu" nastává velmi brzo. Učitelka Tamara podezřívá žáky z pomluvy. Spolu s ředitelem se rozhodne všem prohledat kapsy. Místo očerňujícího vzkazu však nalézají milostné psaní. Dochází k ostřejší výměně názorů mezi Vioricou a ředitelem. Viorice se nelíbí, jak se k dětem přistupuje. Namítá, že prohledávání kapes je navýsost nedůstojné. Místo schůdného řešení pro obě strany se jí dostane hrubé odpovědi:

„Nedělej z toho drama a neměj plnou pusu řečí! Z tebe mluví knihy, zatímco já vím, jak to v životě chodí. Tady nejsme ve městě!"[107]

---

[104] REVNIC, Ioana. The Year of Romanian Novel in Basarabia. *Lingua. Language and Culture*. 2012, XI/2012 (2), s. 105.
[105] REVNIC, Ioana. The Year of Romanian Novel in Basarabia. *Lingua. Language and Culture*. 2012, XI/2012 (2), s. 105.
[106] CORCINSCHI, Nina. Romanul Singur în fața dragostei: de la iubirea ca asimilare la iubirea ca dăruire. In: *Philologia*. 2017, nr. 5-6(293-294), s. 39. ISSN 0236-3119.
[107] BUSUIOC, Aureliu. *Singur în fața dragostei*. Chișinău: Litera, 2005, s. 210.

Ředitel se dále odvolává na proslulého sociálního pedagoga Makarenka, který řešil otázku výchovy rázněji.[108] Makarenko byl za socialismu opěvovaným odborníkem. Viorica je konsternována, ředitelovo smýšlení jí přijde nanejvýš buranské. Nechápe, proč proti ředitelovým metodám Radu nezakročí. Považuje si ho, přestože jí vadí jeho cynismus.

Pro jeho nečinnost a rezignaci cokoliv řešit nemá pochopení. Radu ji často doprovází domů a během těchto cest si vyměňují názory. Přestože se Radu snaží působit nadneseně a „hýří“ ironickými poznámkami, Viorica mezi nimi cítí duševní spřízněnost. Ví, že Radu nesmýšlí jako ostatní učitelé.

V jejím deníku je postupné stupňování zamilovanosti do Negresca patrné. Zvrat nadejde v okamžiku nečekaného příjezdu Negrescovy manželky. Zanedlouho má za Vioricou přijet Pablo. Díky této návštěvě Viorice dochází, že Rada skutečně miluje, a vzájemně si vyznají lásku. Radu je mezitím povolán do Akademie věd, dívka mu v tom však nebrání. Ba naopak, v jeho činech ho podporuje. Radu ve městě opět naváže kontakt s manželkou, jako kdyby si chtěl své zmatené city ujasnit. Tohoto činu později lituje. Nakonec se rozhodne pro návrat na venkov, protože konečně pochopí, že se vnitřně změnil. Už nadále není tou narcistickou a egoistickou osobou. Dle závěru knihy není zcela zřejmé, zdali se poměr mezi Radem a Vioricou „dočkal“ zdárného konce.

3.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze díla autorka práce vycházela z originálního textu. Dále autorka pracovala s vydáním z roku 1998, do něhož byl zahrnut i autorův druhý román *Unchiul din Paris* (Strýček z Paříže). Román *Singur în fața dragostei* (Sám proti lásce) čítá 118 stran, dílo je nepříliš rozsáhlé. Je rozdělen do 16 kapitol, které jsou číselně označeny, zůstávají však pojmenovány. Děj je chronologicky zaznamenán a odehrává se ve vesnici Recea-Veche v 60. letech 20. století. Román je založen na jednoduchém ději a malém počtu postav. Díky jednoduchosti narace působí text dynamičtěji. Jako příklad nám může posloužit krátký výňatek:

„Extenuați. Otrăviți. Vânați.” („Vyčerpaní. Otrávení. Pronásledovaní.”)[109]

[108] Tamtéž, s. 210.
[109] BUSUIOC, Aureliu. *Singur în fața dragostei*. Chișinău: Litera, 2005, s. 216.

Autorovi se zároveň podařilo dosáhnout podoby filmového střihu.[110] Příběh je obohacen o Radovy vnitřní monology, které jsou předkládány v esejistickém duchu.[111] Dá se říci, že se jedná o první postavu intelektuála v besarabské literatuře.[112]

Na začátku knihy se můžeme setkat s úvodní částí nazvanou „Namísto prologu", ve které vystupuje samotný autor. Vrací se v čase před počátkem příběhu, využívá retrospektivního vyprávění a popisuje osudové setkání s Radem v restauraci. Dialog mezi autorem a Radem poodhaluje charakter příštích kapitol. Radovy promluvy nastiňují problém nepochopeného intelektuála na venkově. Poslední odstavec zmiňuje zásadní událost, která se však odehraje až na konci příběhu. Konkrétně se jedná o Negrescovo marné čekání na Vioricu v restauraci. Tato informace skýtá více možných interpretací. Útržkovité zmínky čtenářovi umožňují vytvořit si vlastní domněnky. Z těchto střípků lze sestavit celkový obraz. Je z nich zřejmé, že se „střetáváme" s románem milostného rázu. Důraz na milostnou složku v tomto případě neznamená pouhé vyobrazení mileneckého vzplanutí, velký prostor je věnován vnitřnímu světu hrdinů.

Busuioc také čtenáře obeznamuje se svými narativními metodami. Dodává, že na příběhu, který mu Radu převyprávěl, nic neměnil, pouze použil ich-formu pro dosažení větší důvěryhodnosti.[113] Také zmiňuje, že román bude doplněn o Vioričiny deníkové zápisky. Díky tomu se zvyšuje autentičnost a osobní charakter díla. Čtenáři se vyloží dvě odlišné perspektivy. Jedna nabízí Vioričin pohled, druhá pohled Radův.[114] Toto uchopení díla napomáhá pochopit myšlenkové pochody hlavních postav. Autor mj. používá techniku epistolárního románu, kniha totiž obsahuje korespondenci.[115] Obeznámení čtenáře s hrubým nárysem použitých technik vyznívá postmoderně. Skutečnost, že autor v „Namísto prologu" sám vystupuje a lehce nám odkrývá následující řádky, je jev metatextuální.[116]

---

[110] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 63.
[111] Tamtéž.
[112] IAMANDI, Alexandra. Lumea personajului în proza lui Aureliu Busuioc. In: *Analele ştiinţifice ale USM. Ştiinţe ale naturii şi exacte. Ştiinţe umanistice*. 10 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Moldova, 2019, s. 151.
[113] REVNIC, Ioana. The Year of Romanian Novel in Basarabia. *Lingua. Language and Culture*. 2012, XI/2012 (2), s. 104.
[114]CORCINSCHI, Nina. Romanul Singur în fața dragostei: de la iubirea ca asimilare la iubirea ca dăruire. In: *Philologia*. 2017, nr. 5-6(293-294), s. 39. ISSN 0236-3119.
[115] Tamtéž.
[116] Tamtéž.

Z jazykového hlediska se autor snaží přizpůsobit pro každou postavu vhodnou slovní zásobu. Například při promluvě venkovského žáka autor užívá nespisovného ekvivalentu daného slova. Místo spisovného „probabil“ („možná“) užije „matincă“.[117] Jindy nahradí „a se pierde“ („ztratit se“) slovesem „a se prăpădi“ („vytratit se“).[118] Při jiném popisu použije sloveso „a sfădi“ místo běžnějšího „a se certa“ („pohádat se“). Příslovce „puțin“ („trochu“) nahradí nespisovným „oleacă“ (výraz se vyskytuje v Moldavské republice, ale také v moldavské části Rumunska).[119]

Kromě slovních alternací se v knize vyskytují i alternace fonetické. Kupříkladu standardní „nu e rău“ („není to špatné“), „ți-e rău” („je ti špatně”), „ți-e bine” („je ti dobře”) je nahrazeno „nu-i rău”, „ți-i rău”, „ți-i bine”.[120] Samohláska „e” se v Moldavské republice se v určitém postavení samohlásek a souhlásek často zaměňuje za „i”. S tímto jevem se můžeme setkat i v Rumunsku. Autor mimo jiné zakomponoval některé rusismy, je jich ovšem poskrovnu. Jmenovitě například „poreadcă“ („pořádek“), v rumunštině „ordine“.[121] Mezi další rusismus můžeme zařadit slovo „kliukva“ („klikva“), rumunsky „merișor“.[122] Zásluhou těchto jemných rozdílů dílo pestře vykresluje mluvu na území dnešní Moldavské republiky.

Za povšimnutí dále stojí autorova práce s patronymy (Viorica Mircevna, Otilia Octavianovna, Tamara Alexandrovna, Radu Nicolaevici, Pantelimon Trofimovici).[123] V Sovětském svazu bylo oslovení křestním jménem po otci považováno za prokázání úcty vůči adresovanému. V rumunské literatuře tento fenomén nenalezneme. Mezi autorovu „libůstku“ patří časté užívání latinských úsloví: „Sine ira et studio!“ („Bez hněvu a bez vášně!“)[124] či „Ignoramus et ignorabimus!“ („Nevíme a nebudeme vědět!“).[125] Vyjma latinských výroků jsou v díle zastoupeny také francouzské pojmy jako „Une garçonne“

[117] BUSUIOC, Aureliu. *Singur în fața dragostei*. Chișinău: Litera, 2005, s. 229.
[118] Tamtéž.
[119] Tamtéž, s. 232.
[120] Tamtéž, s. 229.
[121] Tamtéž, s. 211.
[122] Tamtéž, s. 257.
[123] Tamtéž, s. 182, 194, 195, 196.
[124] Tamtéž, s. 220.
[125] Tamtéž, s. 266.

(„mužatka“)[126], mille pardons“ („tisíceré omluvy“)[127], „charmante“ („okouzlující)[128], Noël“ („Vánoce“)[129], neboť jak již bylo dříve uvedeno, Viorica je učitelkou francouzštiny. I díky tomu text působí „hravěji“. V autorově tvorbě zřídka kdy nalezneme vulgarismy. Jestliže je autor nucen užít těchto jazykových prostředků, takovýto expresivní prvek je zahrnut pouze pro zdůraznění celé situace. Jako příklad uvádím výskyt nadávky „cretin“ („kretén“).[130] V knize je též uplatněna kratičká báseň.[131]

Co se týče pojmenování románu, je příznakový, neboť název knihy napovídá téma samotné. Objevuje se na konci románu, kdy Radu při promluvě k sobě samému několikrát deliricky pronese „singur în fața dragostei“ („sám proti lásce“).[132]

3.3 Téma literárního díla

Románu dominují dvě stěžejní témata, láska dvou intelektuálů a neslučitelnost vesnického smýšlení se smýšlením městským. Vztah této milostné dvojice se podstatně liší od jiných románových hrdinů moldavských spisovatelů. V prvé řadě je jejich poměr osvobozen od patetičnosti a klišé. Radu i Viorica jsou svébytné osoby mající vlastní názor. Nejsou „drženi v okovech“ dogmatických přesvědčení, jako tomu je u učitelského sboru.[133] Jejich přesvědčení nelze lehce zviklat. O světě neustále přemýšlí, snaží se kriticky myslet.

V opozici k nim stojí venkovští učitelé, jejichž názory jsou tvárné. Jsou příliš ovlivněni systémem (socialismem), „žijí“ za „zdmi“ svého omezeného světa.[134] Nedokážou zpracovat nové koncepce rozvoje školství, nedokážou konstruktivně uvažovat. Jsou to dva diametrálně odlišné postoje k životu. Město zastupuje moderního pokrokového člověka, zatímco venkov je jeho přesným opakem. Radova neangažovanost změnit myšlenkovou schematičnost učitelů tkví v přesvědčení, že propast mezi nimi je příliš velká.[135] Radu

[126] Tamtéž, s. 180.
[127] Tamtéž, s. 193.
[128] Tamtéž, s. 217.
[129] Tamtéž, s. 282.
[130] Tamtéž, s. 273.
[131] Tamtéž, s. 274-275.
[132] Tamtéž, s. 280, 287, 288.
[133] REVNIC, Ioana. The Year of Romanian Novel in Basarabia. *Lingua. Language and Culture*. 2012, XI/2012 (2), s. 104.
[134] REVNIC, Ioana. The Year of Romanian Novel in Basarabia. *Lingua. Language and Culture*. 2012, XI/2012 (2), s. 105.
[135] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, s. 455.

zastává funkci ironického pozorovatele, do záležitostí školy se nevměšuje. Z tohoto důvodu ho někteří kritici označili za antihrdinu.[136] Postava Rada je jedinečná především tím, že se ve svých promluvách nebojí kriticky vyjádřit nejen k dění na vesnici, ale i k sobě samému. Přestože se jedná o příběh s milostnou tematikou, samotné vylíčení nepůsobí sentimentálně, záměr byl spíše vyobrazit ho satiricko-humoristicky.[137] Toho se podařilo dosáhnout díky sarkasmu hlavní postavy.

Autor nepřímo kritizuje omezenost a hloupost vesničanů. Svým způsobem se jedná o odvážný počin, neboť v té době vycházely převážně romány oslavující vesnického člověka. Román je satirou na zidealizovaný venkov, poukazuje na aspekty jako jsou pokrytectví a zpátečnické uvažování.[138]

V knize se často opakuje motiv „velkého znamení“, který představuje kýžený dopis z Akademie věd. Také se několikrát setkáváme s motivem deportace. Viorica ve svém deníku často vzpomíná na otce, který byl roku 1956 rehabilitován. Jindy „utrousí“ poznámku, že v Magadanu je zima. Toto město nacházející se na Sibiří je známé tím, že se zde nacházel gulag. Autor se ve své pozdější tvorbě věnuje tématu deportace. Mj. se v knize objevuje motiv novin zastoupený postavou Pabla. Tento motiv by mohl být vnímán jako autobiografický, poněvadž se autor na začátku profesního života žurnalistice věnoval.

[136] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 19. ISSN 0236-3119.
[137] Tamtéž, s. 20.
[138] VAJDOVÁ, Libuša: *Dejiny rumunskej literatúry*. AnaPress, Bratislava 2017, s. 455.

4 Unchiul din Paris (Strýček z Paříže, 1973)

V pořadí již druhý autorův román *Unchiul din Paris* (Strýček z Paříže) byl vydán roku 1973.[139] O rok později se dočkal ruského překladu a v roce 1977 vyšel i ve slovenštině pod názvem *Ujo z Paríža*. Mimo jiné byl přeložen do němčiny či bulharštiny, ale také do některých jazyků zemí bývalé SSSR. Po pouhém roce od jeho vydání v Moldavsku kniha získala v Moskvě cenu N. Ostrovského, v rodné zemi mu však cena Komsomolu byla upřena.[140] Románu se bohužel nedostalo takové mediální pozornosti jako knize *Singur în fața dragostei* (Sám proti lásce), avšak roku 1977 o něm vyšel článek v knize *Dialog continuu* (Nepřetržitý dialog).[141]

4.1 Fabule literárního díla

Protagonistou románu je dvaadvacetiletý student medicíny Andrei Păduraru, pocházející z umělecké rodiny, kterému se k jeho nelibosti přezdívá Riki. Jeho matka očekává návštěvu staršího bratra Aleca, s nímž nebyla v kontaktu téměř čtyřicet let. Podle matčina tvrzení strýc vlastní na okraji Paříže restauraci a disponuje luxusním autem. Do rodné země se údajně vrací poté, co se mu nedaří udržet byznys v důsledku krize, za kterou může kapitalismus. Rikiho úloha je doprovázet ho na cestách po místech strýcova mládí a při této příležitosti s sebou bere i přítelkyni Auru. Během výletu se Alecu pokouší vyhledat staré známé, avšak při příjezdu do jedné vesnice se dozvídá nemilou zprávu. Jeho někdejší přítel, komunista Vasile Oprea, zesnul již roku 1941. Následně se vydají do vísky Ciutacu, kde žije Alecův přítel z dob pedagogických studií. Dávného přítele sice našli, ale stařec zdaleka nebyl tou osobou z minulosti. Místo kdysi dobrosrdečného člověka se setkávají s nejapným mužem, který prodává načerno vepřové maso. Poté se vydají za dalším přítelem, Ionem Romanem. Dotyčný se oženil s Alecovou tehdejší snoubenkou roku 1936, přímo v roce, kdy Alecu ze země vycestoval. Žena před rokem zemřela a zanechala po sobě dceru Sašu, inženýrku v Baku. Přihlédneme-li k faktu, že Ion si vzal za ženu Alecovu dívku, je jasné, že toto setkání bylo velmi emotivní. Na zpáteční cestě se strýc chová poněkud zvláštně, dokonce Rikiho požádá, aby mu zastavil. Když si lehnou do trávy u cesty, Alecu

[139] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 27.
[140] Tamtéž.
[141] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 20.

nečekaně prohlásí, že Saša je ve skutečnosti jeho dcerou, a po doznání umírá. Riki se také těsně před strýcovou smrtí dozvídá, že Alecu ve Francii žádné podnikání neměl, ba naopak, „třel bídu s nouzí“.

Před svým skonem se však strýc s Rikim stačí podělit o svůj životní příběh a učiní tak po dlouhé odmlce. Z jeho vyprávění se dozvídáme, že se Alecu narodil roku 1901 do nepříliš majetné rodiny a s bratrem Anatolem studovali učitelství. Učil v Tatarbunaru, kde na něj doléhala tíže a bída zdevastovaného prostředí, jehož příčinou byly důsledky první světové války. Roku 1925 byl povolán na vojnu, kde navštěvoval důstojnickou školu se specializací letectví, díky čemuž se naučil mechanice a následně tuto profesi vykonával po dobu pěti let. V roce 1932 byl nucen své zaměstnání opustit, neboť byl Besarábec, čímž na něj padlo podezření, že by mohl být bolševickým sympatizantem. To bylo dosti úsměvné, jelikož Alecu se do té doby o politiku nezajímal. Situace se nelepšila ani poté, co si s obtížemi našel povolání automechanika, Alecovo pracovní nasazení bylo totiž příliš horečné. Tou dobou nevlastnilo automobil mnoho lidí, proto se mechanici uchýlili k šizení oprav, neboť takovýmto způsobem si zajistili zákazníkovu další návštěvu. Alecu se poctivostí vystavoval nebezpečí vyhazovu, což by pro něj představovalo nebývalou potíž. Potřeboval finance, aby se mohl sezdat se svou snoubenkou, která pracovala v tabákové továrně. Kvůli zápalu pro věc neměl mnoho přátel, až na Vasila Opreu, zaníceného komunistu. Přátelství s ním se Alecovi stalo osudným, roku 1936 se přidal ke komunistům, ačkoliv nelze tvrdit, že by komunistou skutečně byl (komunistická strana byla od roku 1924 zakázána, jednalo se o ilegální aktivitu).[142] Alecu se měl podílet na tajné operaci, jejímž cílem bylo přidat se ke španělské revoluci. V tomto plánu figuroval coby zprostředkovatel úkrytu pro zavazadla s kompromitujícím obsahem. Zavazadla byla zdárně umístěna do garsonky přítelkyně Alecovy sestry, která studovala v Jasech, její byt byl tudíž prázdný. Dívky však o pravém účelu úschovy zavazadel neměly ponětí. Tajemství nevědomky vyzradila jedna známá, když se o zavazadlech shodou okolností zmínila agentům Siguranţy (předchůdkyně Securitate, tajné policie).[143] Alecu agentům namluvil, že si u něj zavazadla ponechal neznámý muž a poté agenty zavedl k sobě domů, kde měli najít další zavazadla. Díky této léčce se mu

[142] TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 282.
[143] BURFORD, Tim a Dan RICHARDSON. *Rumunsko: [turistický průvodce]*. Brno: Jota, 2001. Livingstone - průvodci. ISBN 80-7217-042-2, s. 347.

podařilo jich na místě zbavit, ovšem za užití fyzického násilí. V důsledku nezdařilé mise byl nucen odjet do Konstance, kde se po nějakou dobu ukrýval a posléze se odtud po moři vydal „vstříc“ španělské revoluci. K velkému zklamání strýce však nedošlo k očekávánému boji po velmi dlouhou dobu. Alecu se chtěl aktivně podílet na válce a stát v řadě s ostatními na frontě. Poté, co se vyšší vedení dozvědělo o jeho zkušenostech, Aleca pověřili montováním letadel ve městě, následně ho přeložili k letcům. Na novém místě se seznámil s Francouzem Filipem, který ho poprosil, aby se postaral o jeho rodinu, v případě, že zahyne. Letec skutečně během boje přišel o život, avšak jeho manželka byla v požehnaném stavu, proto se Alecu rozhodl vyčkat a špatnou zprávu jí zatím nesdělovat. Když se po roce 1939 nacházel v táboře v Argelès-sur-Mer, přišla za ním Filipova choť s narozenou dcerou. Alecu jí nakonec vyzradil, že její muž je po smrti. Během konverzace je však přerušil vojenský dozorce a nařídil jim, aby svůj dialog ukončili. Následně s ženou zacloumal a Alecu se mu v tom snažil zabránit, čímž si vysloužil sedm let vězení, naštěstí byl propuštěn dříve. Po skončení trestu žil s Francouzovou manželkou a dcerou. V domě, ve kterém žili, si zřídil provizorní laboratoř na výrobu min a bomb. Roku 1943 ho však gestapo dopadlo a mučilo. Snažili se ho donutit k výpovědi násilnou metodou a uštědřenými ranami mu zjizvili celé tělo. Gestapo si myslelo, že je hlavním hybatelem tajné organizace, jenže tomu tak nebylo. Montpellier byl sice později od Němců osvobozen, jenže Alecu se zranil, jelikož se nacházel v bezprostřední blízkosti zaminovaného prostoru. Více než rok strávil v nemocnicích, a když se zotavil, zjistil, že žena byla postřelena spolu s dcerou. Matka střelnou ránu nepřežila, dcera kompletně ochrnula a mohla pouze mluvit. Alecu se o ni svědomitě staral přes dvacet let, načež dívka v rukou doktorů posléze zemřela. Nikdy se nedozvěděla, že Alecu nebyl jejím biologickým otcem.

4.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze díla autorka práce vycházela z originálního textu, přičemž pracovala s vydáním z roku 1998, do něhož byl zahrnut i autorův první román *Singur în fața dragostei* (Sám proti lásce). Román čítá 164 stran a je rozdělen do tří hlavních částí, jež jsou dále seřazeny do bezejmenných, číselně označených podkapitol. Příběh je vyprávěn v první osobě jednotného čísla z pohledu vypravěče Rikiho. Později se v románu setkáváme s retrospektivním vyprávením strýce Aleca. Stejně jako v autorově románovém debutu, i zde

se nám tudíž nabízejí dvě perspektivy – Rikiho a Alecova. První polovině románu dominuje Rikiho vyprávění současného děje, ve druhé polovině pak strýcův retrospektivní pohled na minulost prostřednictvím kapitol pojmenovaných „*Vyprávění strýce Alexandra o jeho životě a cestách*". Děj je zaznamenán chronologicky, ale také retrospektivně (v rámci Alecova vyprávění). Román obsahuje také paralelní milostný příběh (Riki a Aura), ten však v rámci zkoumání neuvádím.

Co se týče jazykových prostředků, opět můžeme „narazit" na slova z ruského jazyka (například „șașlâc", česky „grilování").[144] Skrze postavu Emila Busuioc odhaluje mládežnický slang. Tato vedlejší postava vše komentuje výrazem „extrauterin" (místo běžného "extraordinar" – „skvělé"), což by se dalo doslovně přeložit jako „mimoděložní".

4.3 Téma literárního díla

Kniha se zaobírá osudem Besarábce pracujícího v podzemním hnutí, který bojoval za věc španělské revoluce.[145] Ústředním tématem je tragický rozměr jednoho života a důsledky války i komunismu. Vypravěč Riki je stejně ironický jako hrdina Radu (Singur în fața dragostei), v tomto případě však prvek ironie umožňuje umenšit tragičnost Alecova osudu a války jako takové.[146] Zakomponování dvou vypravěčů nabízí odlišný pohled dvou generací. Vypravěč Riki je skeptický, dokonce až cynický a nechápe strýcovo nadšení ze změn a vývoje míst, kde se narodil.[147] Právě díky Rikiho střízlivému vyobrazení skutečnosti a sarkasmu je kontrast mezi těmito dvěma hlavními postavami znatelný. Ve své studii Ion Ciocanu uvádí, že Alecovy poznámky o proměně míst můžou vyznívat jako parodie na socialistický realismus, kdy se staví na odiv úspěchy dneška v porovnání s temnou minulostí.[148] Na druhou stranu, ačkoliv Riki strýcův entuziasmus nesdílí, později dojde ke zjištění, že by si měl rodné země více považovat.[149]

Strýcovo vyprávění je romantické, zatímco Rikiho pohled je realistický. Stejně jako v případě autorova prvního románu, i zde dochází k duševní obrodě jedné z postav. V prvně

---

[144] BUSUIOC, Aureliu. *Unchiul din Paris*. Chișinău: Litera, 2005, s. 66.
[145] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 20.
[146] Tamtéž, s. 22.
[147] Tamtéž, s. 20.
[148] Tamtéž, s. 21.
[149] ȚURCANU, Andrei. Aureliu Busuioc: Unchiul din Paris. *Revista „Nistru"*. 1973, nr. 6, s. 138-139.

zmiňovaném díle se jednalo o Radovu myšlenkovou proměnu díky čistému citu lásky, kdežto u Rikiho došlo ke změně názoru a způsobu nazírání na (nejenom) strýce.[150] K opačnému pocitu dospěje poté, co mu strýc vylíčí svůj život. Vůči strýci chová respekt, ne-li přímo obdiv.[151] Za zmínku také stojí ten fakt, že ke konci románu je Riki osloven svým pravým jménem – Andrei. Tato skutečnost jako kdyby oddělovala jeho předešlé „já“ od „já“ současného, tedy proměněného.[152]

K těmto vnitřním změnám dochází u Busuiocových postav velmi často. Autorovy postavy jsou většinou nekonformní a inteligentní jedinci, kteří jsou chtiví vědění a jsou to silné individuality.[153] Ve své studii uvádí Victoria Fonari, že nonkonformismus strýce se oproti Rikimu neprojevuje slovy, nýbrž činy. I přes životní těžkosti a totalitnímu režimu totiž Alecu neporušil své morální zásady.[154]

Alecova smrt v závěru knihy je symbolická, neboť se odebral na věčnost s klidem na duši a smířený, protože umřel ve své domovině, kterou nadevše miloval.[155] Tím, že se synovci svěří s minulostí, jako kdyby dostal rozhřešení a byl konečně vyslyšen. Dalo by se říci, že Alecův pohnutý příběh je osudem mnoha dalších Besarábců, kteří si prošli podobným utrpením.[156]

---

[150] ȘARGOV, Anna. Veșnica reîntoarcere.: „Unchiul din Paris” de Aureliu Busuioc. *Moldova.org* [online]. 2017 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.moldova.org/vesnica-reintoarcere-unchiul-din-paris-de-aureliu-busuioc/
[151] Tamtéž.
[152] ȚURCANU, Andrei. Aureliu Busuioc: Unchiul din Paris. *Revista „Nistru“*. 1973, nr. 6, s. 138-139.
[153] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 29.
[154] Tamtéž.
[155]CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 21.
[156] ȘARGOV, Anna. Veșnica reîntoarcere.: „Unchiul din Paris” de Aureliu Busuioc. *Moldova.org* [online]. 2017 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.moldova.org/vesnica-reintoarcere-unchiul-din-paris-de-aureliu-busuioc/

5 Local - ploi de scurtă durată (Místní přeháňky, 1986)

V pořadí již třetí autorův román *Local – ploi de scurtă durată* (Místní přeháňky) byl vydán roku 1986 a čítá kolem 246 stran.[157] Po osudném sjezdu Svazu moldavských spisovatelů, o kterém se autorka práce již zmiňovala ve spisovatelově biografii, se Busuioc na nějaký čas „odmlčel“. Kniha byla vydána ke konci jeho tajemnického úřadu a jak sám autor dodává, je to nejslabší tvůrčí počin.[158] Také Ion Ciocanu ve své studii uvádí, že kniha oproti jiným dílům nemá tak propracované postavy a je spíše publicistického rázu.[159]

5.1 Fabule literárního díla

Hrdinou románu je novinář Emil pocházející z rodiny intelektuálů. Otec byl významným chemikem a vědcem a syn se pokusil jít v jeho „šlépějích“, nicméně studia chemie zanechal. Od začátku o sobě hovoří jako o hlupákovi, neboť mu příliš záleželo na názoru ostatních. Rozhodne se podat výpověď v továrně, aby se mohl věnovat spisovatelské dráze. Následně je zaměstnán v časopise „*Viitorul*“ („*Budoucnost*“). Emilova sousedka, madam Kaucki, mu vylíčí svůj životní příběh a požádá ho, aby o tom napsal.

V mládí se provdala za muže, který vlastnil dva koloniály, po obchodním neúspěchu se však roku 1934 zastřelil. Kaucké vyjma domu nic nezůstalo, a tak si podala inzerát do novin, ve kterém nabízela doučování francouzštiny, díky čemuž se seznámila s Ioanem Boroşem, profesorem fyziky na univerzitě v Kluži. Kvůli politickým změnám jakožto Besarábec, tudíž potenciální bolševik, byl nucen odejít, přestože se o politiku nezajímal. Vrátil se do vlasti a přijal místo učitele na gymnáziu, aby měl z čeho žít. Francouzsky se chtěl naučit kvůli plánované cestě do Francie, kde chtěl přijít s průlomovým objevem. Našli v sobě zalíbení, a tak Kaucká prodala dům včetně příslušenství, ponechala si byt nahoře. Za získané peníze roku 1939 odcestoval, bohužel se opět setkal s nepochopením. Doma se mu podařilo získat místo v Pedagogickém institutu. Do osobního výzkumu byl tak zapálený, že se naučil rusky, neboť chtěl poslat výsledky svého výzkumu do Akademie věd v Moskvě. Zanedlouho ho kvůli oné cestě do Francie vyhodí a ocitne se v podezření ze špionáže. Posléze ho pozvou

[157] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 64.
[158] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 33.
[159] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 22.

do leningradské Akademie věd, aby jim svůj objev vyložil. Vydal se na cestu roku 1941, zpátky se nikdy nevrátil.

Poté do redakce přijde anonymní dopis, ve kterém autor nabádá novináře, aby přijeli do vesnice Valea Verde, neboť tam dochází k nekalým praktikám. Emil se vypraví na cestu a zároveň kontaktuje akademika, jenž bydlí poblíže a který Boroșe znal. Akademik Robu si vyslechne Emilovo vyprávění, načež mu Kaucká věnuje manželovy vědecké materiály. Robův asistent se vydá do Akademie věd v Moskvě a v archivech nalezne, že roku 1941 měl Boroș odjet na konferenci, která se kvůli válce nekonala. Pohřešovaný se dobrovolně přihlásil do armády, během bojů byl raněn a následně v důsledku nezdařilé operace zemřel. Téhož roku byl pochován v masovém hrobu. Kaucká se rozhodne hrob navštívit, prodělá však srdeční zástavu.

Emil ve vesnici zároveň prošetřuje stížnost a shodou okolností se setká s bývalým spolužákem Popandreiem, nyní zastávajícím vysokou funkci a majícím vlivné postavení. Popandrei ho přátelsky pozve na lov divoké zvěře, což pro Emila bude mít neblahé následky. Do redakce se poté dostavuje kolchozník, autor anonymního dopisu, neboť Emil nijak nezakročil. Návštěvou ho „poctí“ i Popandrei a z konverzace vyplyne, že si dotyčný nepřeje, aby se článek o nekalostech publikoval. Emil poté obdrží zásilku s potravinami a myslí si, že ho chtějí podplatit, proto vztekle zareaguje. Je nečekaně předveden k výslechu, což popudí vedení redakce, jelikož to poškozuje jméno časopisu. Následně dojde ke zvratu, podezřelí jsou uvaleni do vazby kvůli neoprávněnému prodeji vinné révy, vesničanův dopis se tedy zakládal na pravdě. Emil musí podat svědeckou výpověď, avšak vyjde najevo, že vyšetřovatele nezajímá anonymní dopis, nýbrž nelegální lov (nevlastní loveckou licenci a ani není členem loveckého klubu), jehož se zúčastnil. Je pravděpodobné, že se jedná o léčku, protože Emil Popandreie neuposlechl a nadále se případem zabýval.

Další dějovou linií je složitý milostný poměr mezi Emilem a Liou, se kterou čeká potomka. Partnerka trpí nádorovým onemocněním a musí podstoupit chirurgický zákrok, což Emil těžce nese.

5.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze díla autorka vycházela z originálního textu, přičemž pracovala s vydáním z roku 1986. Tato verze čítala 250 stran a byla psána moldavskou azbukou, což četbu značně ztížilo. Poněkud úsměvně vyznívá tiráž, v níž se uvádí, že je kniha napsaná v moldavském jazyce. Úsměvné je to především z toho důvodu, že autor byl po celý život neoblomným zastáncem rumunského jazyka. Nutno dodat, že tři roky po vydání knihy se opětovně zavedlo užívání rumunské latinky. Jak bylo dříve zmíněno, román je v porovnání s jinými díly méně propracovaný. Autorce se nepodařilo naleznout obsáhlejší studii tomuto dílu věnovanou.

Příběh je vyprávěn v první osobě jednotného čísla z pohledu vypravěče Emila. Pro autora je příznačné užití ich-formy, místo zájmena „on“, „ona“ upřednostňuje přímé označení „ty“, například u madam Kaucké či Lii.[160] Pomocí tohoto přístupu se mu daří zachovat individualitu každé osobnosti.[161] Postavy mají specifické vlastnosti, díky kterým jsou lehce odlišitelné.[162]

Děj je chronologicky seřazen, v rámci vyprávění Kaucké je užito retrospektivy. Oproti prvním dvěma knihám je román více postaven na dějovosti a vyžaduje od čtenáře větší pozornost kvůli několika dějovým liniím. V knize je zobrazeno větší množství postav, nejsou však tak precizně popsány jako v dílech předchozích. Autorka práce shledává, že román po intelektuální stránce není náročný. Ovšem i zde narazíme na intertextualitu – například odkaz na Camuse, Alecsandriho, Lermontova, Beethovena či Homéra.[163] Příběh je sice čtivý, stylisticky však poněkud chudičký, proto se mu v rámci této práce nepřikládá taková váha.

5.3 Téma literárního díla

Jedním ze stěžejních témat tohoto románu je zmařený osud vědce Boroşe, jenž se stal z důvodu tehdejšího politického uspořádání „persona non grata“, přičemž příčinou byla pouhá cesta do Francie. Tato doba nebyla pro akademiky příznivou, neboť světu „vládl“ proletariát. Boroşův vyhazov z univerzity kvůli národnostnímu původu a podezření z možné

[160] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 31.
[161] Tamtéž.
[162] Tamtéž, s. 32.
[163] Tamtéž, s. 190.

spolupráce s bolševiky nápadně připomíná Alecův příběh z románu *Strýček z Paříže*. Jsou to jedinci, kteří se nechtějí přizpůsobit společnosti na úkor porušení mravních zásad a hodnot.[164] Nešťastnost Boroşovy existence tkví i ve skutečnosti, že zemřel v mladém věku. Fakt, že tento nikým nepoznaný génius byl pohřben do hromadného hrobu, dodává ještě více na tragické notě.

Dalším výrazným tématem je korupce a zneužívání moci státními úředníky v kontrastu s nemohoucností řadových občanů, nemajících žádného zastání, byť dle tehdejší rétoriky právě oni měli být ti privilegovaní. Autor tak poukazuje na propast mezi těmito dvěma sociálními skupinami a ve své podstatě je to téma doposud aktuální. Posledním důležitým tématem se jeví Emilův milostný vztah a také rodinné vazby, které jsou napjatého charakteru.

Postava Emila opět představuje silnou osobnost, která se odhodlá pro radikální rozhodnutí změnit povolání a věnovat se novinařině. Tato volba je zásadní, jelikož tak činí na „vlastní pěst“, přestože na něj společnost klade jiné požadavky. Liší se již tím, že se dobrovolně ujímá řešení anonymního dopisu. K nelibosti redakce i zkorumpovaných úředníků pokračuje ve vyšetřování a koná tak k velké nevoli ostatních. Do protikladu k němu se staví postava Popandreie, bezpáteřního hodnostáře, který postrádá duchovní hloubku a je zainteresován pouze na zisku.[165]

Pro Busuioca je typické, že postavy hledají samy sebe, chtějí objevit své pravé „já“. Není tomu jinak ani v případě Emila, který se odhodlá napsat román o Kaucké, nakonec ale pokaždé dospěje k sobě, ke svému vnitřnímu světu.[166] Stejně jako Radu je „uzavřen“ ve svém „mikrokosmu“.[167] Emilovy monology jsou také „protkány“ sebeironií, už počínaje momentem, kdy na úvod sám sebe označí za „hlupáka“.[168] Jedním z motivů je novinářské prostředí, které se prolíná celou knihou. S tímto motivem jsme se mohli setkat v románu *Sám proti lásce*, kde figuroval novinář Pablo. Autor opět „zesměšňuje“ ty, kteří neumí rodný

[164] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 46.
[165] Tamtéž.
[166] Tamtéž, s. 49.
[167] Tamtéž, s. 58.
[168] Tamtéž, s. 79.

jazyk. Zdůrazňuje důležitost znalosti mateřštiny, neboť jazyk je formou myšlení a neměli bychom ho znehodnocovat špatným vyjadřováním.[169]

[169] Tamtéž, s. 164.

6 Lătrând la lună (Štěkání na měsíc, 1997)

Čtvrtý autorův román *Štěkání na měsíc* (*Lătrând la lună*) poprvé vyšel v roce 1997.[170] U nás se překladu „ujal“ Jiří Našinec a česká verze tak vyšla roku 2016 v nakladatelství Havran. Jak autor sám dodává, neví, nakolik se jedná o esteticky hodnotný počin, avšak psal knihu s láskou k trýzněné vlasti a jazyku.[171] Románem se zabývá článek *La prima impresie* od Eugena Lunga.[172]

6.1 Fabule literárního díla

Hlavní postavou románu je jezevčík Enrique, který čtenáře obeznamuje s osobním životem a také s námi sdílí postřehy o lidech z jeho bezprostřední blízkosti. Enriqueho majitel je uznávaným jazykovědcem, pes ho však tajně nazývá „tlouštík“. Lingvista má mnohé výhrady k politice, o které se s přáteli u sebe doma často dělí. Jeden lingvistův známý s ním sice politiky také kritizuje, jezevčík ale ví, že muž „tlouštíka“ odposlouchává. Když vědec slaví šedesátiny, dostane různá blahopřání, až na to oficiální, které mu bylo odepřeno právě kvůli získaným informacím z odposlechu. Během období voleb k vědci pravidelně dochází přátelé na sezení, při kterých muži o této události debatují. Ze sedmi přátel nakonec „zbydou“ tři, protože nedostali již přes několik měsíců výplatu a jak je v zemi zvykem, na návštěvu nelze přijít bez malé pozornosti. Autor tak dokumentuje tehdejší neutěšenou ekonomickou situaci, kdy se lidé z finančních důvodů začínali stěhovat do zahraničí. Nakonec se do ciziny vydá i samotný vědec, kterému nabídli místo na katedře a synovi lukrativní práci v Drážďanech. Před odjezdem vědec přijde na to, že jezevčík umí psát a podaří se mu Enriquovo písmo dešifrovat.

Druhá rovina románu je o jezevčíkově životě. V této části se dostáváme k milostnému románku mezi ústředním protagonistou a psí společnicí Nancy. Očekávají potomstvo, a jelikož by ji Nancyina majitelka uvrhla v nemilost, raději se rozhodnou pro útěk. Následně se seznamujeme s psím životem v přírodě, kdy se Enrique snaží uživit rodinu, avšak dojde

[170] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 28.
[171] Tamtéž, s. 34.
[172] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 155.

k tragédii poté, co se „střetne“ s vlkem, jehož vinou pár přichází o mláďata. Po této katastrofě se psi vrací k majitelům a jsou spolu znesvářeni až do konce života.

6.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze tohoto díla autorka práce vycházela z českého překladu Jiřího Našince. Tento alegorický román je psaný ich-formou z pohledu vypravěče Enriqueho, který si vede deníkové záznamy. Jak už je z fabule pochopitelné, hlavní postavou je zvíře, což můžeme považovat za jev fantaskní. Jedná se o román s prvky absurdity a paraboly.[173] Text je rozčleněn do patnácti krátkých kapitol, jež nám chronologicky představují události. Mimo jiné můžeme narazit i na retrospektivní vyprávění o Enriqueho dětství stráveného v psí množírně. Děj knihy je zasazen do poloviny 90. let 20. století do Kišiněva, hlavního města Moldavské republiky. Každá kapitola má na začátku epigraf a na konci poznámku, jež je dílem překladatele (rozumějme Enriqueho páníčka), který čtenářovi podává svůj pohled na věc a vyjasňuje některé nepřesnosti. Díky dvojí optice autor docílil záměru nabídnout odlišnou perspektivu, neboť si Enrique a „tlouštík“ ve sděleních často protiřečí. Nicméně, oba vnímají posttotalitní společnost velmi skepticky, proto se především doplňují a tvoří tak jednotného hrdinu.[174]

Chovatelova přezdívka „tlouštík“ je nomen omen, jelikož vědec je skutečně podsaditější postavy. Co se týče Enriqua, je to postava oproštěná od sociálních konceptů, silná individualita je toho důkazem.[175] Busuioc i postavě Enriqua vtiskl všechny znaky příznačné pro sebeironii.[176] „Přestrojení“ hlavního hrdiny a zároveň vypravěče ve psa odráží „psovitost“ lidí, tedy nelidskost těch, kteří jezevčíka obklopují.[177]

Přestože je kniha psána oproti předchozím románům odlehčenějším stylem, autor si neodpustí charakteristické pohrávání si s intelektuálnem, v díle se objevuje například odkaz na Turgeněvovo dílo *Jarní vody* aj.[178] Nechybí ani Busuiocovo typické užití slov z francouzštiny či latiny, což celý text obohacuje. Místo „zbohatlíků“ autor užije

---

[173] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 64.
[174] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 166.
[175] Tamtéž, s. 29.
[176] Tamtéž, s. 58.
[177] Tamtéž, s. 81.
[178] BUSUIOC, Aureliu. *Štěkání na měsíc*. Přeložil Jiří NAŠINEC. Praha: Havran, 2016, s. 62.

francouzského ekvivalentu „nouveaux riches“[179], vsuvka „ergo sum“[180] substituuje výraz „tedy jsem“ a „tabula rasa“ nahrazuje „nepopsaný list“.[181] Dílo má znaky postmodernismu, nalezneme v něm častou intertextualitu, kupříkladu odkaz na divadelního teoretika Stanislavského, boxera Tysona, mnicha Mesropa či věrozvěsty Cyrila a Metoděje.[182] Text působí hravě, což dokazuje i tento úryvek:

„…A tenkrát jsi po něm skočil, že ho zabiješ, protože ti to neřekl, a on řekl, že si myslel, že souvětší lidé se krokodýlů nebojí...“[183]

Je zřejmé, že „souvětším“ se má na mysli „sovětští“. Humorně vyznívá také alternace známého politického sloganu „Proletáři všech zemí, spojte se!“, jenž zazní během jedné soutěže chovatelů psů:

„Hele, ty tam, proč nezavoláš taky: Jezevčíci všech zemí, spojte se!? Už je to zasejc v módě!“[184]

Toto heslo prvně zaznělo v Komunistickém manifestu Karla Marxe, český čtenář si pak může heslo spojit také se známou hláškou z filmu *Pelíšky*. Pes mj. pojednává o politice, díky tomu román balancuje na humorné rovině. Vtipných narážek na komunismus nalezneme v románu více, například při Enriquově popisu jeho původu píše:

„Na dlouhá léta to bylo rodinným tajemstvím a maminka mě prosila, abych je zachoval, a když je teď svěřuji papíru, dělám to proto, abych kdykoli věděl, a to i tehdy, až mi začne vynechávat paměť, že do aristokratické krve s uzavřeným oběhem se kdysi přimísilo pár kapek zdravé krve proletářské. Ačkoli by byla chyba, považovat mě kvůli tomu za levičáka…“[185]

---

[179] Tamtéž, s. 28.
[180] Tamtéž, s. 74.
[181] Tamtéž, s. 86.
[182] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 190-191.
[183] BUSUIOC, Aureliu. *Štěkání na měsíc*. Přeložil Jiří NAŠINEC. Praha: Havran, 2016, s. 50.
[184] Tamtéž, s. 61.
[185] Tamtéž, s. 36.

6.3 Téma literárního díla

Hlavním tématem knihy je vykreslení postupného přechodu k demokracii v postkomunistické společnosti.[186] Autorovi se podařilo zachytit politický i ekonomický chaos Moldavska 90. let minulého století, přičemž díky postavě jezevčíka závažnost nelehké doby nevyznívá drasticky.[187]

Kniha zaujímá v autorově tvorbě zvláštní místo, neboť se od ostatních děl značně vymyká. Je zde zastoupeno téma lidského hyenismu, kdy se ani ti nejbližší nezdráhají donášet. Kvůli nemorální politice jsou lidé nuceni „přežívat“, což vede k upuštění od morálních principů a ztrátě důstojnosti.[188]

Postavu vědce pojí s ostatními autorovými hrdiny jeho vzdorovité chování, konkrétně vůči tehdejším politikům.[189] Toto chování se však projevuje pouze prostřednictvím rozhovorů mezi čtyřmi stěnami. Mimo jiné opět máme co dočinění s intelektuálem, jakým je i postava Rada, Rikiho či Emila. Inteligentní lidé mají tendenci být příliš skromní a tolerantní, což některým nečestným politikům umožňuje z jejich „nečinnosti“ profitovat.[190] Tyto osoby chtějí být přijímány takové, jaké jsou, a předávají svou moudrost ostatním.[191]

Kniha neaspiruje na veledílo, autorův záměr byl vylíčit osvěžující formou 90. léta, která si mimo jiné vyžádala první větší vlnu emigrace moldavské populace. Busuioc podal přesnou výpověď o lidské morálce a liknavosti ze strany jedinců nemajících pevně nastavený systém hodnot. Dalším tématem jsou „peripetie“ psího života, téma je však druhotné.

Ciocanu ve své studii uvádí, že spolu s knihou *Local – ploi de scurtă durată* vnímá dílo jako „literární cvičení”. Toto tvrzení neubírá dílu literární kvality, Ciocanu tím míní, že v porovnání s jinými tituly kniha není tak propracovaná.[192] Podle Fonariové může být dílo

---

[186] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, 455 s.
[187] POSPÍŠIL, Ludvík. Busuioc, Aureliu Štěkání na měsíc. *ILiteratura* [online]. 2017 [cit. 2020-07-24]. Dostupné z: http://www.iliteratura.cz/Clanek/38351/busuioc-aureliu-stekani-na-mesic
[188] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 166.
[189] Tamtéž, s. 28.
[190] Tamtéž, s. 37.
[191] Tamtéž, s. 47.
[192] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 22.

pojímáno jako „bajka“ či satira života jednoho intelektuála v období procesu přechodu od socialismu k liberální demokracii.[193]

[193] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 69.

7 Pactizând cu diavolul (Smlouvání s ďáblem, 1999)

V pořadí pátý autorův knižní titul *Smlouvání s ďáblem* (*Pactizând cu diavolul*) vyšel v roce 1999.[194] Českého překladu se opět zhostil Jiří Našinec a kniha u nás vyšla v roce 2003 v havlíčkobrodském nakladatelství Hejkal.

7.1 Fabule literárního díla

Hlavní postavou románu je mladík Mihai Olteanu, který je spolu s ostatními sovětskými občany repatriován z Rumunska do vlasti, Moldavské sovětské socialistické republiky. Mihaiovým rodičům a sestrám byla roku 1949 nařízena repatriace, rok a půl o nich neměl žádnou zprávu, proto se dobrovolně vrací do Besarábie, neboť chce být s rodinou. Na cestě v dobytčáku se seznamuje s ruským šlechticem, jenž byl svého času strojním inženýrem ve firmě Tesla a během druhé světové války odmítl kolaborovat s nacisty, dva roky proti nim dokonce bojoval v Titových oddílech. Jakkoli záslužně se stařec v minulosti zachoval, po válce byl po dobu pěti let internován v sovětském táboře, poněvadž se honosil titulem hraběte, což bylo v očích komunistů vnímáno negativně, dle nich byli totiž aristokraté vykořisťovateli.

Mihai po příjezdu do rodného města zjistí, že jejich dům znárodnili, načež je ubytován ve svobodárně. Spolubydlící mluví rusky, a tak se po dvou měsících soužití naučí specifickému slovníku dělníků. Jeden z nich, Feďa, strávil čtyři roky na vojně kdesi v Asi, a když dorazil domů, zjistil, že mu polovina příbuzenstva pomřela hladem nebo byla poslána do vyhnanství na Sibiř. Druhý spolubydlící, Rus Timofej, je nenapravitelným kořalou. Ve svobodárně se Mihai také setkává se starostlivou vrátnou Marií Petrovnou, která se k němu chová s mateřským citem.

Mihai je předvolán k poručíku Gropovi, aby mu ozřejmil svůj pozdní návrat do vlasti. Poručík po něm žádá sepsání životopisu a vyplnění dotazníku, z čehož vyvstává problém, jelikož jej musí vyplnit v moldavštině psané azbukou, následně v ruštině. Mihai do kolonky „národnost“ doplní „rumunská“, čímž poručíka rozzuří. Mihaie Olteana poruštili na Michaila Oltjana. Poté se od poručíka dozvídá, že byl otec roku 1950 odsouzen za spolupráci s nepřítelem na deset let tábora a zbytek rodiny jej následoval. Mihai obdrží otcovu adresu,

[194] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 28.

avšak odsouzenec má korespondenci na pět let zakázanou. Matka se sestrami žijí v zapovězené Kurganské oblasti.

Mihai se zaměstná v truhlárně, kde ho spolupracovníci mezi sebe nedokážou přijmout, neboť k jejich podivu neholduje alkoholu ani hazardním hrám. Dalším důvodem jejich antipatie je fakt, že odvádí nejvíce práce, což by mohlo pro ně znamenat navýšení normy. Mihai si na nové prostředí pomalu zvyká, ale je pro něj velmi ubíjejícím, proto se špatné myšlenky snaží zahnat prací, a dokonce získá titul předáka socialistické soutěže.

Za nějaký čas do strojírenského závodu zavítá novinář, aby sepsal článek o práci v továrně. Když sezná, že Mihai je vzdělaný, pověří ho napsáním článku, což mladíkovi zlepší reputaci. Brzy nato se ujímá dalších článků a je prohlášen za člena kolektivu dobrovolných dopisovatelů do novin. Z této činnosti má i honoráře, které spolu s výplatou střádá, aby se mohl vydat na cestu za matkou a sestrami.[195] Psaní ho chrání před „zmechaničtěním“ mysli, a nakonec se rozhodne podat si přihlášku ke studiu na obor filologie. Na fakultě se potká s dávným přítelem Ionuțem Manoliem, ze kterého se stal lektor na katedře jazyka a literatury. Mimo jiné narazí na mladíka Emila, který s ním absolvoval cestu v dobytčáku. Dotyčný ho obeznámí se smutnou zprávou o sebevraždě hraběte. Také se svěří, že se potýkal s potížemi při sepisování životopisu, napsal 23 verzí. Když se za ním Mihai vydá, vrátná mu tvrdí, že takový člověk u nich nebydlí, načež se dozvídá, že ho sebrala policie. Zanedlouho poté obdrží dopis z milice a poprvé se dostává do střetu s nadporučíkem Krasnovským z Ministerstva státní bezpečnosti. Mihaie kvůli Emilovi vyslýchají a on o něm pod nátlakem sepíše čtyři stránky. Když po roce Emila spatří, téměř ho nepoznává, z mladíka zbyla pouze „skořápka“.

Během přijímacích zkoušek Mihai dosáhne nejvyššího možného výsledku, neboť se naučil to podání o historii a literatuře, které je v souladu s oficiální rétorikou Svazu. Přestože zabodoval, jeho jméno není na nástěnce přijatých a Ionuț mu vysvětlí, že je kvůli otci považován za „nepřítele lidu“. Mihai v opilosti ze zoufalství kontaktuje Krasnovského, který mu zajistí přijetí, ovšem očekává do budoucna protislužbu. Později ho nadporučík vyhledá a nabídne mu spolupráci, přičemž mu dá dva měsíce na rozmyšlenou. Co se týče školy, od

[195] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 25.

prvního dne mu přezdívají „náš malý Rumun“. Učební látka je natolik jednoduchá, že se Mihai pokusí udělat postupky do třetího ročníku, což některé spolužáky značně pobouří.

Od matky mu přijde několik dopisů, byť ne všechny doputovaly. Když se vypraví na cestu za rodinou, ve vlaku ho neznámí muži přepadnou, zbijí a za jízdy vyhodí. Událost je pochybná, jelikož mu nebyly odcizeny peníze ani doklady. Po návratu navštíví redakci *Sovětská vlast*, neboť ho před odjezdem zkontaktoval novinář z fabriky s nabídkou práce. Šéfredaktor Moțoc mu nabídne místo jazykového redaktora.[196] Moțoc s sebou nosí notýsek, do nějž si zapisuje jemu neznámé pojmy a Mihai má povoleno jej opravovat. Tato skutečnost je směšná, jelikož by se dala od šéfredaktora novin očekávat bohatší slovní vybavenost. Náplň práce spočívá v korektuře článků opěvujících blahobyt socialistického státu a v úpravě Moțocových básní nevalné kvality. Ani v redakci se nesetká s pochopením kolegů, jelikož se neúčastní jejich pitek.

Během oslav VŘSR se na návštěvě u Ionuțe seznamuje s Elvírou, se kterou se posléze schází. Utrpí bolestnou ztrátu, když se prostřednictvím matčina dopisu dozvídá o úmrtí nejmladší sestry, které bylo zapříčiněno tyfem. Neméně ho rozesmutnila informace o tom, že další dvě sestry skoro nemluví rumunsky, protože se stydí. Opět se vidí s Krasnovským a jeho asistentem Míšou. Muži se ho snaží vydírat a přimět k podepsání dohody a Mihaiovi náhle dojde, na čí popud byl ve vlaku přepaden. Za šéfredaktorovy nepřítomnosti dostane vyhazov, což si spojuje s jeho neuposlechnutím dostavit se na milici. Mihai se proto rozhodne napsat stížnost Svazovému ústřednímu výboru a vyjde najevo, že nebyl vyhozen kvůli Krasnovskému. Umírá Stalin, a tak se na incident pozapomene, jelikož se v zemi koná tryzna. Mihai dostane za úkol popsat situaci v nějakém okresu, jelikož lidé jsou již otrávení z neustálých zpráv o úspěchu socialismu. Sepíše článek o bídě, za což si vyslouží pochvalu, a dokonce prémii ve výši poloviny platu. Přestože se situace zdánlivě lepší, Mihaie zasáhne další tvrdá rána, když k němu dojde zpráva o matčině smrti, umřela na následky tajgové encefalitidy. Sestra dále píše, že se hlásí na Pedagogický institut a s ruštinou jí pomáhá Genadij, syn bytné. Žena chce nejmladší sestru umístit do dětského domova. Mihai je emočně zdrcen, touží sestrám pomoci, a proto dojde k radikálnímu rozhodnutí, že přistoupí na spolupráci s tajnou policií NKVD. Dochází ke zjištění, že Krasnovského pro jeho

[196] Tamtéž, s. 25.

židovský původ vyhodili a místo převzal asistent Míša. Záhy přichází další zklamání, když odhalí, že přítelkyně Elvíra je špionkou a že na něho byla nasazena. Měla z něj vymámit informace, avšak přiznává, že se do něj zamilovala a chtěla ho chránit. Když vyslovila přání si Mihaie vzít, propustili ji. Později za Mihaiem přijde bývalý politický vězeň, Ion Ramba, aby ho uvědomil o otcově smrti. Otec byl roku 1950 přemístěn do Vorkuty, kde ho podřízli bandité, protože jim nechtěl být po vůli, a za pár dní zemřel.

Přestože se zdá, že situace pro Mihaie nemůže být horší, posledním bodem zlomu je sestřin dopis psaný v ruštině, jelikož v mateřštině by psaní nemuselo dojít. V něm mu dává na vědomí, že se za Genadije provdá, a také dodává, že s mladší sestrou zřídkakdy promluví rumunsky, jelikož jak bytná, tak Genadij to nevidí rádi. Mihai se nechce vzdávat poslední naděje na záchranu sester, a tak se definitivně vydá napospas KGB, pod podmínkou, že ony budou v bezpečí.

Závěrem knihy po uplynutí mnoha let za spisovatelem přijde stařenka se dvěma sešity. Onou dámou je Elvíra, která po spisovateli žádá sepsání Mihaiova života na základě zachovaných zápisků. Mihai měl údajně spáchat sebevraždu, přestože je jasné, že byl tajnou policií zavražděn. Elvíra během pohřbu chrstla na agenta KGB kyselinu sírovou, a tak ji poslali do psychiatrické léčebny, kde strávila dvacet let. Když ji propustili, snažila se vysoudit byt, aby se mohla dostat k manželovým ukrytým sešitům. Spisovatel se po jejich přečtení chystal Elvíru navštívit, bylo mu však řečeno, že je pět dní po jejím pohřbu. Podařilo se mu alespoň získat Genadijovu adresu, aby zjistil, zdali Mihaiovy sestry stále žijí. Muž mu odepsal, že o nich nemá zdání, avšak doufá, že „zdechly“. Autor vypátral i bývalého šéfredaktora Moțoca, který se díky Mihaiově pomoci stal básníkem.

7.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze tohoto díla autorka práce vycházela z českého překladu Jiřího Našince. První kapitola knihy je psána er-formou, počínaje tou druhou je pak příběh zaznamenán v první osobě jednotného čísla. V druhé kapitole vypravěč prozrazuje svou identitu a zmiňuje se, že se jedná o vlastní deníkové zápisky, jejichž cílem je podat pravdivé svědectví o prožitých hrůzách. Přestože se jedná o fiktivní deník, v mnohém je vyprávění autobiografické, neboť i Busuioc byl repatriován. Děj se odehrává během 50. let minulého století v Besarábii a je zachycen chronologicky. Můžeme se také setkat s retrospektivními

částmi pojednávajícími o Mihaiově dětství, přičemž narace probíhá ve druhé osobě. Tyto dvě kapitoly se zabývají hrdinovou minulostí metodou filmového střihu, kdy jsou jednotlivé části uváděny jako „film“ a prokládány krátkými větami typu: „Film se zastavil.“, „Pauza.“, „Dál film běží zpomaleně:“, Promítačka zhasne, vyměňuje se cívka.“, „Konec filmu.“ a „The End.“. Poslední zmiňovaná věta působí jako ze starého filmu, tento nápis se zpravidla objevoval před závěrečnými titulky. Díky této technice text působí jako filmový scénář a útržkovitost dodává celé pasáži na dramatičnosti. Celkově kniha čítá 25 číselně označených kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly a obohaceny o matčiny a sestřiny dopisy. Tyto cenzurované dopisy jsou psány úsporným stylem, což ještě více podtrhuje závažnost jejich sdělení.

Přestože i Mihaiovy vsuvky místy obsahují prvky humoru, styl románu se oproti předchozí tvorbě výrazně liší, neboť autor chce vážnějším tónem záměrně docílit toho, aby líčení knihy vyznělo tragicky.[197] Dlužno říci, že z hlediska originality je nepostradatelná postava Krasnovského, jelikož se jedná o historicky první včlenění postavy agenta KGB v moldavské literatuře.[198] Jak je již u autora běžné, volí minimalistický styl psaní, kdy méně znamená více. Ovšem, tato úspornost románu nijak neškodí, ba naopak. Díky tomu se mu daří vykreslit příběh úderněji, efektivněji. Použití spisovného a současného jazyka není výjimkou ani pro tento román, přičemž způsob mluvy je uzpůsoben na míru pro každou postavu, proto můžeme narazit i na hovorovost či slang. Také se tu objevují ruská slova, což je pro autora příznačné.[199] Nechybí ani výrazy z latiny či francouzštiny, se kterými se můžeme setkat i v dřívější tvorbě. Význam názvu knihy představuje Mihaiovo uzavření spolupráce s KGB, obrazně řečeno s „ďáblem“. Román je uzavřen epilogem, ve kterém autor vysvětluje, za jakých okolností Mihaiovy zápisky získal. Ve své studii uvádí Victoria Fonariová, že Mihaiova smrt byla nevyhnutelnou, neboť v totalitním režimu neexistuje místo pro samostatně smýšlející. Zároveň si autor nepřál být svědkem postupné hrdinovy degradace, proto raději zvolil smrt, neboť tím zanikla fyzická schránka, nikoliv však duch samotný.[200]

---

[197] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 455.
[198] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 64.
[199] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 24.
[200] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 50.

7.3 Téma literárního díla

Tomuto románu vévodí téma pohnutého osudu besarabské inteligence, která je vydána na nemilost Sovětskému svazu, jež území mezi Dněstrem a Prutem po druhé světové válce obsadilo.[201] Přestože se kniha zabývá jedním konkrétním osudem, je nabíledni, že tento osud postihl mnohé Besarábce. Autor bravurně zobrazil dobu tuhého stalinismu, pro kterou byla příznačná chudoba, nedostatek potravin, boj o přežití a s ním spojený mravní úpadek, pronásledování tzv. nepřátel lidu a leckdy nucené udavačství, komunistická propaganda, přehnaná byrokracie a notorický alkoholismus povstávající z neutěšené situace. Je to kniha, jejíž obsah se nedá srovnat s žádným titulem současné moldavské prózy. Nejenom obsah, ale i forma je toho důkazem, postavy a jejich promluvy působí autenticky, doplňují celkovou tragičnost příběhu.[202]

Busuioc mistrně reflektuje tíživou atmosféru počátku sovětizace, kdy původní obyvatelstvo bylo ponecháno napospas procesu odnárodnění, během kterého bylo zbaveno svých kořenů.[203] Tomu napomohlo i manipulování s historickými fakty či zavedení takzvaného moldavského jazyka a abecedy. Nastolení nového pořádku vedlo ke změně mentality, kdy se mnozí lidé uchýlili k oportunismu. Tato skutečnost svědčí o zájmu „vyšplhat“ se na nejvyšší příčku v hierarchii na úkor ztráty lidskosti. Společnosti chyběl morální vzor, k čemuž přispěla i perzekuce intelektuálů. V důsledku toho došlo i k úpadku vzdělanosti, a tak lidé typu například Moțoca, zastávali funkce, ve kterých nebyli s to obstát. To se také odráží i v části věnované Mihaiovu studiu, kde je zřejmé, že jeho spolužáci nijak zvlášť neoplývají inteligencí, ba hůře, ani vyučující na tom nejsou o moc lépe. Román *Smlouvání s ďáblem* se dotýká také témat spojených s historií, nalezneme v něm zmínku o antisemitské náladě, která panovala za Stalinovy vlády, a také se krátce pojednává o genocidě Tatarů a Čečenců.

Postava Mihaie prochází morálním dilematem, neboť mladík se pokouší zůstat člověkem a zprvu je pln odhodlání, které později nahradí paranoia a čiré zoufalství. Často se utíká ke svým myšlenkám, nicméně i on je pod psychickým nátlakem zlomen. Stejně jako strýc Alecu či novinář Emil, ani Mihai se o politické dění nezajímal, přesto ho však systém

[201] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 22.
[202] Tamtéž, s. 25.
[203] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 64.

„pohltil“. Všechny tyto postavy pojí jejich intelekt, který jim zabraňuje podvolit se stanoveným normám společnosti.[204] Zásadní zvrat však tkví v postupné „evoluci“ osobnosti.[205] V případě Mihaie se jedná o silný rozpor mezi jeho zásadami a konáním, které je podníceno bezvýchodností celé situace.

Ve vylíčení příběhu si lze povšimnout určitých podobností s autorem, který coby repatriant a intelektuál na vlastní kůži okusil nástrahy režimu.[206] Román lze tedy částečně považovat za autobiografický, neboť autor ve vzpomínkách znovunalézá sám sebe.[207]

Román je právem považován za jeden z nejvydařenějších, neboť se zaobírá po dlouhou dobu tabuizovanými tématy, navíc, v porovnání s předchozími Busuiocovými díly pojímá pestřejší škálu vedlejších postav, které jsou psychologicky propracovanější. Že se spisovatel dostane v roce 1991 k Mihaiovým zápiskům, není věc náhody, neboť tento rok symbolicky představuje důležitý milník v historii, kdy došlo k rozpadu Sovětského svazu a zároveň ke vzniku mnoha nezávislých republik, což je případ i Moldavské republiky.

---

[204] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 46.
[205] Tamtéž, s. 29.
[206] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 455.
[207] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 50.

8 Spune-mi Gioni! sau Învăţăturile veteranului KGB Verdikurov către nepotul său (Říkej mi Johny! naučení veterána KGB Verdikurova synovci, 2003)

Šestý Busuiocův román *Spune-mi Gioni! sau Învăţăturile veteranului KGB Verdikurov către nepotul său* v originále vyšel v roce 2003.[208] Česky kniha vyšla v roce 2012 v nakladatelství Havran pod názvem *Říkej mi Johny!: (naučení veterána KGB Verdikurova synovci)* v překladu Jiřího Našince.[209]

8.1 Fabule literárního díla

Hlavní hrdina románu, muž v důchodovém věku, zanechává synovci rozsáhlý dopis, ve kterém líčí svůj životní příběh v naději, že si z něj mladík vezme příklad. Od samého počátku byl Ion Taranțabu problematickým dítětem, zatímco bratr Petre šel vzorným příkladem. V dětství se Ionovi vysmívali a kvůli jeho zeleným dupačkám mu přezdívali „Zelená prdel“, „Prdozel“ či „Zelenoprď“. Rodiče hocha dali s vidinou nápravy na vyučení k ševci do města, avšak to nemělo dlouhého trvání, protože chlapec od mistra utekl. Krátce nato byl dopaden strážníkem. Po tomto incidentu se na noc ukryl v kukuřičném poli, kde ho ráno přepadla banda žebráků, kteří ho chtěli vzít mezi sebe. Tuto skupinu řídil správce Ghiță, jemuž muži odevzdávali nahromaděné almužny. Dotyčný se Iona zmocní a pověří ho prací v koželužně. Pracovní náplň spočívá v natahování kůže, což je náročná činnost, která vyžaduje velký zápřah. Z tohoto důvodu se Ion rozhodne z místa utéci, správce ho však vydírá, neboť je Ion kvůli napáchané škodě v obuvnictví pohřešován. Ghiță navrhuje, aby v dílně odpracoval rok, pak se mu pokusí zajistit nové doklady.

Situace se mění s příchodem Rivy, zámožné majitelky tiskárny. Za pomoc s naložením balíků Iona velkoryse odmění, správce mu však peníze odejme, kvůli čemuž se Ion rozhodne pro definitivní odchod. Během pokusu o útěk je napaden psy a následně postřelen. Pod náporem bolesti vzkřikne, díky čemuž ho uslyší Riva, která se hocha ujme a přemístí jej do tiskárny. Na pravém stehnu mu zeje díra o velikosti pěsti a v důsledku psího kousnutí přijde

---

[208] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 28.
[209] POP, Markéta. Busuioc, Aureliu Říkej mi Johny! *ILiteratura* [online]. 2012 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: http://www.iliteratura.cz/Clanek/30461/busuioc-aureliu-rikej-mi-johny

o varle. Riva se pokouší o navázání tělesného kontaktu, bohužel zjistí, že muž pohlavního styku není schopen, a tak jej po tomto zklamání ubytuje u svého zaměstnance, komunisty Onufrije. Brzy nato negramotného Iona zasvěcují do komunistického hnutí. Jelikož Tarabanţu neumí číst a psát, snaží se ho dovzdělat. Analfabet se tak následně musí naučit *Komunistický manifest* nazpaměť. U hostitele probíhají tajné stranické schůze a na jedné z nich se projednává Ionovo přijetí. Mladíka také přijmou do kolektivu v tiskárně. Jeden bývalý zaměstnanec poničí linotyp, jelikož kvůli stroji přišel o práci. Vyjde najevo, že pachatel je z jejich vlastních řad (komunista), a náhle viníkovu mrtvolu naleznou v řece. Onufrij se Ionovi svěří, že záškodníka zprovodil ze světa právě on. Poté se Ion po pěti letech setkává s bratrem, vůči kterému pociťuje starou křivdu. V tomto období také nastává carolovská diktatura a do popředí se derou legionáři. Komunisté se snaží situaci využít ku svému prospěchu a uspořádají v Tighině proti legionářům protest. Ion nemá žádný záznam o přestupku, jelikož dostal nové doklady, a tak je zřejmé, kdo bude celou akci řídit. Na demonstraci Iona zastaví agent a vyžaduje po něm legitimaci. Shromáždění bylo okamžitě rozpuštěno a průkaz zůstal u agenta. Ion z místa prchl, je na něj vydán zatykač s vypsanou odměnou a obviňují jej z urážky veřejného činitele s taxou nejméně pěti let nucených prací. Riva mu poskytne úkryt v bytě spolužačky, kde stráví pět měsíců, Iona však stejně dopadnou a obviní ze čtyř trestných činů. Je odsouzen ke třem letům odnětí svobody a k deseti letům nucených prací.

K Ionově štěstí dochází k politickému převratu, do města totiž vstupuje sovětské vojsko. Dochází ke všeobecnému zmatku, lidé prchají. Ion je vysvobozen z vězení, následně zastřelí správce koželužny za všechna příkoří, která mu způsobil. Přestože komunisté, kteří působili v ilegalitě, výrazně Sovětům napomohli, ti k nim nechovají velkou důvěru. Rivě jakožto buržujce zabavují majetek, byť jim po celou dobu pomáhala. Další přichází na řadu Onufrij, který je po předvolání před prozatímní výbor zatčen policií. Onufrij se nevrátí, což může znamenat jedině smrt, jeho manželka se oběsí.

S Ionem to dopadne podstatně lépe, je označen za politického vězně, tiskárenského dělníka a iniciátora tighinského protestu. Díky zásluhám vůči Sovětskému svazu mu umožní zúčastnit se kurzu v Charkově, po jehož absolvování ho přidělí do rodné Brunzy. Zde zastává funkci pomocníka zmocněnce NKVD, Globova. Pohotově si ve vesnici najde zvědy a brzo dochází k zatýkání nepřizpůsobivých. Na oddělení pro vyšetřování a trestní stíhání zahlédne

u výslechu Rivu, z taktických důvodů se k ní však nehlásí. Později se dozvídá, že byla Antonescovými lidmi zavražděna. Povýší ho na poručíka NKVD v oddělení zásobování a zdrojů, posléze se podílí na seznamech osob určených k deportaci. Nečinně přihlíží, když se na seznamu objeví i jména rodičů. Dokonce přiznává, že kdyby se otec pokusil o útěk, zastřelil by jej. Ion díky věrnosti získává hodnost seržanta.

Druhá světová válka je v plném proudu, fronta se má každou chvílí prolomit. Příslušníci NKVD mají nařízeno stáhnout se za Dněstr a Iona pověří, aby se postaral o zavazadlo s dokumentací. Když do zavazadla potajmu nahlédne, narazí na kompromitující spis, a tak jej zničí. Naštěstí letadlo sestřelí vůz, kterým se dopravoval Ionův nadřízený, jenž by jej jinak mohl uvést do nebezpečí. Aby se Ion před dopadem náletu ochránil, skočí do vody a spolu s neznámou se přidržuje plovoucí bedny. Pro zajištění vlastní záchrany života se ženy zbaví, čímž ji odsoudí k záhubě. Když se dostává ke břehu, stáhne z mrtvého oblečení, v jehož kapsách nalezne průkaz totožnosti. Doklad je rozmočený, čitelný je pouze konec příjmení – „kurov“ a Ion se rozhodne, že z něj bude „Verdikurov“. Na břehu se ukrývá i jistý doktor Somov, se kterým se po setmění vydá na cestu. Doktor mu na poraněnou nohu vypíše chorobopis a zprávu o přijetí do nemocnice. Dorazí na nádraží a nastoupí do sanitárního vlaku, který je však posléze po výbuchu smeten. Ion se probouzí v zraněný v příkopu, předstírá, že je Rus Verdikurov, načež ho pošlou do nemocnice. Díky chorobopisu se mu podaří dostat na lepší oddělení. Muž, který ho z příkopu vytáhl, se o něj následně stará. Verdikurov chce putovat dál, je však nucen v zapadlé vesnici zůstat, neboť zachránce trvá na tom, že se musí zotavit. Když hrozí nebezpečí, že ho Němci odhalí, muž Iona schová za padací dvířka.

Na jeho návrh se pak Ion přidává k ruským partyzánům ukrytých v lese. Jejich velitel mu nařídí, aby se ujal popravy zajatců, nikdo tuto činnost nechce vykonat. Přestože se úkolu zhostit nechtěl, nakonec je usmrtí. (V této pasáži penzista v dopisu dodává, že z vraždy nikdy neměl výčitky svědomí.) Při další operaci se Ionovi a železničáři Serafimovi podaří usmrtit Němce, jediným přeživším je generál, kterého ze strategických účelů nechávají naživu. Následuje cesta do Moskvy, kde jsou vyznamenáni Řádem rudé hvězdy.

Poté ho povolají do Orenburské oblasti poblíž Kazachstánu a Baškirska, kde našlo útočiště mnoho besarabských uprchlíků. Verdikurov se ujal role tajného agenta, a tak nastoupil na vysokou školu, aby donášel na podezřelé subjekty. Ve snaze vetřít se

uprchlíkům do přízně, využívá fráze: „Říkej mi Johny!“. Studium k velkému podivu dokončí a poté ho pošlou zpátky domů, kde zastává místo v administrativě a je mu přiznána invalidita. Když se má podívat do rodné vsi, aby podal hlášení o smýšlení obyvatel v otázce zakládání kolchozů, po dlouholeté odmlce se střetne s bratrem. Dle Iona se Petre provinil už jenom tím, že v roce 1940 z Besarábie uprchl a za rumunské vlády ve škole ředitelovaI. O devět let později Petra s manželkou a synem nuceně odsunuli.

V tomtéž roce se z Iona stane kapitán. Bydlí ve svobodárně, neboť na přidělení bytu měli právo pouze ženatí. Za účelem získání bytu se ožení s prostitutkou, která však po rozvodu k Ionově nelibosti získá polovinu bytu a jeho příslušenství. Ion se raději odstěhuje na kraj města do skromného příbytku, kde dožije až do penze. Stařec se chtěl nadále pracovně angažovat, jeho přání však nebylo vyslyšeno. Alespoň se zasloužil o „záchranu“ synovcova otce tím, že ho internovali do psychiatrické léčebny.

Na závěr dodává, že se na rádiu Svobodná Evropa dozvěděl o synovcově plánu vrátit se ze studijního pobytu v Americe, aby se podílel na budování země. Synovce chce po příjezdu obdařit dopisem, ve kterém sdílí životní úspěchy, jichž dosáhl. V duši cítí bolest, že mu bylo odepřeno mít potomka, jemuž by cenné rady mohl předat, proto upíná naději na synovce Traiana.

8.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze tohoto díla autorka práce vycházela z českého překladu Jiřího Našince. Román je psaný formou dopisu, jehož autorem je penzista Ion. V podstatě se jedná o fiktivní biografii jedné postavy.[210] Příběh je vyprávěn v první osobě jednotného čísla. Co se týče kompozice, děj je retrospektivně zaznamenán a zachycuje převážně období 30. a 40. let minulého století. Podle zmiňovaných historických údajů je zřejmé, že dopis byl napsán začátkem 90. let 20. století. Dopis je také doplněn o Ionovy rozsáhlé vsuvky, které jsou od okolního textu odděleny závorkami. Prostřednictvím těchto odboček se vyjadřuje k minulosti ze současného pohledu. Mimo jiné mají komentáře mnohostranný účel, neboť jimi vysvětluje některé nejasnosti jeho dřívějšího počínání či se v nich přímo obrací k synovci. Dílo je rozděleno na tři části zvané „Učedník“, „Tovaryš“ a „Mistr“, přičemž text

[210] POP, Markéta. Busuioc, Aureliu Říkej mi Johny! *ILiteratura* [online]. 2012 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: http://www.iliteratura.cz/Clanek/30461/busuioc-aureliu-rikej-mi-johny

není členěn do dalších kapitol. První zmiňovaná část se zaobírá především tím, za jakých okolností protagonista dospíval, část druhá se soustřeďuje na jeho počáteční politickou angažovanost, ta třetí se pak zabývá jeho úspěchy, dosaženými díky chytře promyšlenému „manévrování“. Název titulu symbolicky odkazuje na frázi, která mu umožnila získat důvěru svých obětí, zatímco podtitul je aluzí na spis pocházející z 16. století – Naučení Neagoe Basaraba synu Teodosiovi, v němž kníže budoucího následníka trůnu obeznamuje s rozličnými předpisy a mravy.[211] To vyznívá poněkud ironicky, jelikož Ion taktéž předává synovci svou životní filosofii, ta je ovšem amorální. Hlavní postava si tuto skutečnost neuvědomuje, tudíž katarze u ní nenastává. Pro busuiocovského hrdinu je přitom typické, že postupem času u postavy dochází k vnitřní proměně. Ion na čtenáře zpočátku působí sympaticky, dokonce s ním soucítíme. S dalším vývojem děje však přicházíme na to, že Iona nelze pojímat kladně, neboť provinění nelituje, svému životu se pouze snaží dát nějaký smysl. Z tohoto důvodu jej můžeme považovat za Busuiocova prvního opravdového antihrdinu v pravém slova smyslu. Co se týče jazykového hlediska, text působí hravěji díky jeho struktuře. Velkou změnou je častější výskyt vulgarismů, což není pro autora zcela běžné, zde však užití těchto výrazů má své opodstatnění, neboť jimi poukazuje na omezenost hlavní postavy. V kontextu autorovy prozaické tvorby se dílo liší také tím, že v něm téměř nenarazíme na intertextualitu. To je zapříčiněno zejména tím, že busuiocovský hrdina je zpravidla intelektuál, kdežto v případě Iona je toto vyloučeno, z čehož pak logicky vyplývá ona jednoduchost. Autor tedy záměrně užívá „dřevěného jazyka“, čímž dosahuje autentičnosti Ionových sdělení.[212] Už jenom vymyšlené jméno o něm leccos vypovídá, zkomolením rumunského „verde“ („zelený“) a připojením ruské koncovky příjmení „ov“, dohromady tedy Verdikurov („Zelenoprdelný“) si autor klade za cíl postavu zesměšnit.

8.3 Téma literárního díla

Jestliže ve *Smlouvání s ďáblem* figuroval mladý intelektuál, který byl nucen kvůli nepřízni osudu porušit své morální zásady a spřáhnout se s KGB, v tomto románu je tomu zcela opačně, neboť se Ion přihlásí do jejích řad naprosto dobrovolně. Obě knihy pojí určité podobnosti, neboť se zabývají příslušníky sovětské tajné policie, ovšem z jiného úhlu

[211] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 456.
[212] GRATI, Aliona. Dreptul la replică: „Critica criticii previzibile”. *Revista literară*. 2017, 3 (6), s. 10.

pohledu.[213] Především pak znázorňují dramatický výjev besarabské pohnuté historie.[214] Podání svědectví o této hrůzné době na základě fiktivního příběhu vychází ze snahy zobrazit leckdy až paranoidní smýšlení přisluhovačů režimu. Prostřednictvím starcova „bildungsrománu“[215] adresovanému synovci se nám tedy skýtá možnost nahlédnout do jeho způsobu uvažování. Hodnota románu spočívá v umném vykreslení mentality člověka pohlceného stalinskou mašinérií.[216] Vyjma *Smlouvání s ďáblem* se jedná o první dílo vůbec, které se nebojí otevřeně poukázat na komunisty napáchaná zvěrstva.[217] Ústředním tématem je bestialita lidí Ionova typu, kteří se nechali lehce zmanipulovat, čímž byli zárukou pro fungování režimu, jenž právě závisel na takovýchto jedincích. Ion a jemu podobní se nepodíleli pouze na represích, ale nezdráhali se asistovat ani při deportaci vlastních rodičů.

Gratiová ve svém článku uvádí, že román zároveň odhaluje i tragický rozměr zmařeného života Iona, Rivy či Onufrije, kteří slepě následovali učení marxismu-leninismu-stalinismu, tato tragičnost však obecně platí pro přívržence komunistického uspořádání.[218] Více než individuální osud pak kniha nepřímo odráží epochu plnou zvratů, příchod sovětských vojsk, neutěšenou poválečnou situaci, tedy násilnou kolektivizaci, deportaci kulaků a jiné zrůdnosti.[219] Osoby, které se o to přičinily, nesou kolektivní vinu a autor svým způsobem v knize reflektuje zásah „vyšší prozřetelnosti“, jež je potrestala. Tragédie pramení už ze samotného faktu, že viníci si nejsou svého morálního poklesku vědomi a chybu tedy nepřiznávají. Autorovi se podařilo čtenáři věrohodně přiblížit důsledky vymývání mozků a vyvolat v něm odpor nejenom k hlavní postavě, ale k celé komunistické propagandě.

---

[213] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 27.
[214] Tamtéž, s. 29.
[215] GRATI, Aliona. Învăţăturile octogenarului Aureliu Busuioc. In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4 (18), s. 30.
[216] Tamtéž.
[217] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 28.
[218] GRATI, Aliona. Învăţăturile octogenarului Aureliu Busuioc. In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4 (18), s. 31.
[219] Tamtéž.

9 Hronicul Găinarilor ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic (Kronika obce Slepičkáře, zjevené světu slovutným panem Aureliem Busuiocem, spisovatelem, 2006)

Předposlední autorův román, *Hronicul Găinarilor ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic* (Kronika obce Slepičkáře, zjevené světu slovutným panem Aureliem Busuiocem, spisovatelem), vyšel roku 2006[220] a českého překladu se zatím nedočkal.

9.1 Fabule literárního díla

Autor v knize zevrubně pojednává na pozadí historických událostí o rodinném klanu Avădaneiových. První příběh se odehrává na počátku 19. století. Rodina sestávající z otce Pătreho a matky Catincy obývala Neamț. Pătru je zloděj a v důsledku odhalení je odsouzen k popravě. Na cestě k vykonání rozsudku smrti je doprovod přepaden Tatary, kteří pobijí stráž a Pătru padne do zajetí. Z místa se mu podaří uniknout i s nakradeným lupem. Když dorazí domů, dozvídá se, že ho pět měsíců pohřešují a je na něj vypsán zatykač, neboť se mylně předpokládá, že stráž pobil on. Jelikož nemá, jak svou nevinu dokázat, rozhodne se s rodinou utéci do Besarábie.

Při putování potká moldavského knížete Alexandra II. Mavrocordata, a aby se vyhnul podezření, vymyslí si příběh o vesnici napadené Tatary, kteří ji podpálili. Kníže mu jako projev dobrotivosti udělí padesát dinárů. Zpovzdálí situaci sledují matka se synem Panteleem. Panteleu se domnívá, že otec je v nebezpečí, proto přispěchá na pomoc s odcizeným mečem. Tímto činem otci zhatí plány, Pătru stihne zalhat, že k hodnotné zbrani přišel v půtce s Tatary. Alexandru II. Mavrocordat mu za odvážný čin daruje dům s pozemky. Mezitím jeden z pobočníků knížete se jde podívat na místo úkrytu Pătrovy ženy a nalezne další cennosti. Něco si z kořisti přisvojí, zbytek má připadnout knížeti. Pătru tak o rychle nabytý majetek přichází. Sice mu zůstane padesát dinárů, dům a pozemky, avšak cenné zbraně mají mnohem vyšší hodnotu.

[220] CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, s. 28.

Rodina se usadí na novém místě a Pătre kvůli bolestné finanční ztrátě propadne alkoholu. Místní lidé se dozví o dinárech, a tak jej přepadnou, on však tajnou skrýš nevyzradí a na následky poranění umírá. Po jeho smrti se také Catinca utápí v alkoholu a ze syna Pantelea se stane mladý muž, o kterém se proslýchá, že má něco společného s krádežemi. Poté ho matka poprosí o poskytnutí finanční pomoci a následně záhadně zmizí. Dotyčný se ožení s Romkou Radou, jež nemůže otěhotnět, a lidé je proto pomlouvají. Následně Rada odchází a Panteleu se dozvídá o ženině tajném poměru s Romem Arpádem. V důsledku matčiny i manželčiny ztráty také propadne alkoholu. Jeho jediným přítelem je pes, kterého naučí krást slepice, čímž si obstará obživu po dobu pěti propitých let.

Zde se dostáváme k druhému příběhu, kdy je původce krádeží odhalen a obyvatelé vesnice Roșcoveți jsou vzteky bez sebe. Zprvu Pantelea chtějí oběsit, poté se rozhodnou pro fyzický trest. Zbijí jej, nahé tělo mu pokryjí dehtem a obalí v peří, načež ho vyženou se psem z vesnice. Polomrtvého jej nalezne Parascheva, žena lehkých mravů, bylinkářka a čarodějnice, kterou kvůli kráse a navazování poměrů se ženatými nemají v oblibě. Rozhodne se jej zachránit a po pěti dnech se díky ní Panteleu zotaví. Za Paraschevou se vydají mladíci Sâle a Trifan, kterým slíbila pomoci s potencí. Na oplátku po nich chce přinést věci, které potřebuje do nově postaveného příbytku. Panteleu na ni žárlí, a nakonec mezi nimi dojde k tělesnému kontaktu, během něhož žena otěhotní. Touto událostí končí první část knihy, která se datuje k roku 1812.

V druhé knize se dozvídáme o dalším mizení slepic. Podezření okamžitě padá na Pantelea, proto chce Parascheva psa usmrtit, muž je však proti. Když u nich proběhne kontrola, usvědčující důkazy se nenajdou. Aby zmátla vesničany, žena bez Panteleova vědomí psa barví výtažky z rostlin, díky čemuž lidé nedokáží rozlišit, zdali se nejedná o lišku, vlka či snad zlého ducha. Muž se o tom dozvídá, až když je pes postřelen a umírá. Parascheva je obviněna z toho, že na vesnici uvalila prokletí. Chtějí ji upálit za čarodějnictví, umně se však ze situace vymluví, neboť tvrdí, že po její smrti nikdo nebude schopen vesnici od kouzel zbavit. Mezitím kozáci napadnou dvůr bojara Filimona a vesničané mu přispěchají na pomoc. Sâle se zmocní kozákova koně, kterého mu šafář zabaví, a mladík za své námitky dostane několik ran bičem. Sâle patří k dalším vyděděncům vesnice, proto se nastěhuje vedle Pantelea Paraschevy. Pro toto místo se brzy uchytí název Slepičkáře Když

se vydají na jarmark do Lăpușny, dozvídají se, že jsou pod nadvládou Rusů. Sâle koupí na trhu koně, kterého mu předtím šafář zabavil. Brzy shledá, že koupě byla riskantní, protože kůň má vypálený znak kozáků, a kdyby jej někdo spatřil, byl by obžalován z krádeže. S Paraschevou koni odřežou znamení, protože jej Trifan ze žárlivosti udal novému starostovi Roșcoveți. Dle dřívější domluvy měla Parascheva oba mladíky zasvětit do tajů fyzické lásky, slibu dostála jen v Sâleho případě. Mladík je kvůli koni odsouzen ke dvěma měsícům ve sklepním vězení.

Panteleu se spřáhne s Trifanem a začne znovu pít. Tou dobou už je sezdán s Paraschevou, která mu porodí chlapce. Ženu viní z toho, že jej bylinkovými odvary začarovala a zabránila mu tak v popíjení. Během loupežné výpravy je Panteleu poraněn a následně umírá. Tím končí druhá část pojednávající o okolnostech založení vsi Slepičkáře.

Třetí část se odehrává na počátku 20. století, kdy se ze Slepičkářů stává právoplatně uznaná vesnice a přibyli v ní noví obyvatelé, manželé Pătrunjel a Safta. Ti se sem v roce 1912 nastěhovali poté, co muž v Bukurešti odcizil peníze. Ve vesnici také pobývá Petre, následník dynastie Avădaneiových a přímý potomek Anfisy a Pantelea. Anfisa pije, neboť ovdověla, zatímco Petre je otrávený z povinné školné docházky. Tou dobou existoval státní útvar Velké Rumunsko (1918-1940), jehož byla Besarábie součástí. Jelikož Slepičkáře získaly oficiální status vesnice, povinnost školní docházky se vztahovala i na její obyvatele. Petre odchodil první čtyři třídy, ale více byl zainteresován v krádežích, které podnikal se spolužákem Iliem, synem Pătrunjelových. Chlapce poctivá práce příliš nenadchla, proto se uchylují k nečestným metodám. V důsledku svého konání Petreho pošlou na tři roky do polepšovny, zatímco Ilia čekají 4 roky vězení. Anfisa se díky agrární reformě z roku 1927 stává majitelkou třech hektarů půdy.

V roce 1940 bylo Petremu přes třicet, na svém kontě měl několik odsouzení, byl ženatý s Mariţou, nevzhlednou ženou, a Ilie si odpykával ve vězení desetiletý trest. Dozvídáme se, že Karel II. Rumunský, král Velkého Rumunska, na základě ultimáta postoupil Besarábii Sovětskému svazu. Jsou nastoleny nové pořádky, vesnici přejmenují, starostu z funkce sesadí, a na jeho místo dosadí toho, kdo si nejvíce vytrpěl. Starostou je zvolen Petre, „překřtěný“ na Pjotra Pantělejeviče Avodanova, kterému rázem přijde vhod, že matka Anfisa byla původem Ruska. Pjotrův častý pobyt ve vězení a skutečnost, že málem zabil příslušníka

rumunské policie, je Sověty vnímán jako projev rebelie. Když se dále dozví, že pobýval v cele s Pavlem Tkačenkem, řídícím členem komunistického hnutí, je téměř považován za hrdinu. Do vesnice se se změnou režimu přestěhovalo ruské obyvatelstvo, které zabralo domy původních obyvatel. Za nejasných okolností mizí určití jedinci, stát lidem odebírá majetek, začíná se s politikou prosazování takzvané „moldavštiny“ a se zaváděním nového písma. S prostými venkovany se manipuluje, ti se neumí často ani podepsat, a tak jejich neznalosti ve volbách zneužívají.

Jelikož Piotr zastává důležité místo, zřekne se těhotné manželky Marițy. Oplývá takovou mocí, že v roce 1941 vyhlásí oslavu dne narození Pantelea Avodanova, „zakladatele“ Slepičkářů. Téhož roku je deportováno 24 rodin z vesnice, načež propukne válka a Piotr se stává nezvěstným. Vesnici krátkodobě obsadí ruští vojáci, a dokonce zde zřídí sovětskou prodejnu. Poté do vesnice vtáhnou rumunští vojáci a zastřelí Žida Grossmana.

Situace se v roce 1944 mění, Rusové jsou zpět u moci. Ti, kteří pomáhali „okupantům“, tedy Rumunům, budou potrestáni. Muži byli posláni na frontu a do vesnice se opět nastěhovalo nové obyvatelstvo. Pjotr Panteleevič se vrací do vsi coby nadporučík, je postaven do čela a dozvídáme se, že za války chytal dezertéry. Když se náhle objeví Ilie, Pjotr se ho chce zbavit, neboť toho příliš mnoho ví. Při jejich potyčce je Pjotr zasažen nožem, v jehož důsledku přichází o život. Viníka nedopadnou, Pjotra pohřbí a na náhrobní kámen mu nechají vytesat „bývalý ilegální pracovník a pomocník Pavla Tkačenka“. Na tomto místě kronika končí.

Autor knihy závěrem dodává, jak se o tomto příběhu dozvěděl. Po roce 1970 si koupil rybu obalenou v novinách, díky čemuž se dozvěděl o plánované oslavě na počest jakéhosi Pjotra, hrdiny, který se před patnácti lety obětoval pro socialismus. Spisovatel se vydá na cestu, aby se slavnosti zúčastnil. Naskytne se mu příležitost zhlédnout Pjotrova syna, Panteleje Petroviče Avodanova, který se dopustí krádeže zlatých hodinek.

9.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze díla autorka práce vycházela z originálního textu a pracovala s vydáním z roku 2012. Kniha je rozdělena do tří částí, které zachycují fiktivní příběh rodiny

Avădaneiových po dobu více než dvě stě let, rokem 1812 počínaje a rokem 1970 konče. Děj je zasazen do období, kdy byla Besarábie v područí carského Ruska, poté součástí Velkého Rumunska, a nakonec jednou z republik Sovětského svazu. Děj je retrospektivně zaznamenán ve třetí osobě jednotného čísla a vypravěčem je samotný autor.

Je však důležité zmínit, že se v knize setkáváme s kapitolami, ve kterých autor vystupuje s připomínkami k ději, předkládá nám historické, filozofické, politické a sociální úvahy. Autorský vypravěč se především obrací ke čtenáři, kterého si předchází líbivými osloveními typu „vševědoucí čtenáři".[221] Busuioc za pomocí těchto odboček docílil upoutání čtenářovy pozornosti[222], který díky tomu nabyde dojmu vlastní důležitosti. Prostřednictvím jedné kapitoly nás vybízí k tomu, abychom si paralelně se odehrávající příběhy zasadili do rámce několika obrazovek.[223] Autor dodává, že se jedná o jím vymyšlenou techniku, která vychází z filmového střihu, kdy je nám v rychlém časovém sledu představena jedna událost za druhou.[224]

Literární historik komparatista Alexandru Burlacu uvádí, že tento autorův antiliterární postoj předjímá počátek antirománu a předpokládá návrat k dokumentární literatuře, k principům antikompozice a antifikce.[225] Pasáže s autorovými komentáři jsou pojímány ze současné perspektivy a jsou psány v první osobě jednotného čísla. V podstatě se jedná o metaromán, tudíž dílo obsahuje znaky postmodernismu.[226] V románu je mj. přítomna intertextualita, která působí až parodicky.[227] Autor užívá paratextuálních prostředků, například název díla odkrývá nejenom námět knihy, ale také jeho intertextuální vztah.[228] Byť se na první pohled může zdát, že titul pojednává o rodině Avădaneiových a zakladateli

---

[221] BURLACU, Alexandru. Tehnica poliecranului în Hronicul găinarilor de Aureliu Busuioc. In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4 (18), s. 45.
[222] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 30.
[223] BURLACU, Alexandru. Tehnica poliecranului în Hronicul găinarilor de Aureliu Busuioc. In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4 (18), s. 44.
[224] Tamtéž.
[225] Tamtéž.
[226] Tamtéž.
[227] DUMITRAŞCU, Veronica. Forme de intertextualitate în proza lui Aureliu Busuioc. In: *Filologia modernă: Realizări şi perspective în context European*. Ediția a 8-a, 16-17 octombrie 2014, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Filologie, 2015, s. 97.
[228] Tamtéž, s. 96.

Slepičkova, druhá rovina interpretace nám nabízí přímou aluzi na založení samotného Moldavska.[229]

Co se týče literárního žánru, Busuioc uvádí, že se jedná o kroniku, avšak z povahy textu vyplývá, že jde o záměrnou parodizaci této literární formy.[230] Ciocanu ve své studii uvádí, že je kniha parodií kronik, Busuioc v ní ironizuje a paroduje zemské zakladatelské mýty a legendy.[231] Autor užívá mnoha narážek s odkazem na současnost, přičemž tak činí s notnou dávkou humoru a sarkasmu.[232]

Nutno dodat, že ačkoliv jsou postavy Pătreho, Pantelea, Piotra a Panteleia zastoupeny odlišnými osobami, svým počínáním jako kdyby představovali jednu bytost. Lze je bezesporu zařadit mezi antihrdiny, neboť jednají v protikladu s morálními principy. Autor záměrně zvolil podobná jména, protože tyto postavy spojuje minulost a způsob života, který si vybrali.[233] Postava Pjotra se pak charakterově podobá Krasnovskému ze *Smlouvání s ďáblem* či Ionovi z *Říkej mi Johny!*, neboť ti také bezvýhradně sloužili Sovětskému svazu. Ani jméno druhé postavy, Paraschevy, nebylo zvoleno náhodně, v tomto případě se jedná o karikaturu sv. Paraskivy, jíž byla také přisuzována schopnost uzdravovat.[234]

Autor v díle užívá spisovného jazyka, avšak s ohledem na věrohodnost určitých situací záměrně komolí slova, začleňuje do textu kalky z ruštiny či přímo celé věty, aby tak nastínil mluvu tehdejší vládnoucí třídy, tedy komunistů. Přestože zde nalezneme prvky příznačné i pro jiná Busuiocova díla, dalo by se říci, že tento román je ze všech nejpostmodernější.

9.3 Téma literárního díla

Hlavním tématem knihy je vývoj historie Besarábie v posledních dvě stě letech, kdy národ obývající toto území upadl do nicoty.[235] Autor se pomocí parodizace a ironizace snaží

---

[229] Tamtéž.
[230] IAMANDI, Alexandra. Ludicul și parodicul în romanul Hronicul găinarilor de A. Busuioc. In: *Sesiune naţională de comunicări ştiinţifice studenţeştiŞtiinţe umanistice*. 11-13 aprilie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2019, s. 114.
[231] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 29.
[232] Tamtéž, s. 30.
[233] IAMANDI, Alexandra. Ludicul și parodicul în romanul Hronicul găinarilor de A. Busuioc. In: *Sesiune naţională de comunicări ştiinţifice studenţeştiŞtiinţe umanistice*. 11-13 aprilie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2019, s. 115.
[234] Tamtéž, s. 116.
[235] BUSUIOC, Aureliu. *Hronicul Găinarilor: ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic.* Chișinău: Cartier, 2012, s. 224.

dekonspirovat historiografická klišé, povětšinou sovětská, která úmyslně deformovala historickou minulost.[236] Dílo poukazuje na závažný problém dobrovolného vzdání se svobody myšlení.[237] Dle Iamandi se tento národ duševně podrobil, také postava Pantelea potřebuje, aby ji někdo vedl – Parascheva. Ovšem v okamžiku, kdy ženu neuposlechne, sama přispěje ke své záhubě.[238] Dále Iamandi upřesňuje, že Panteleu je v zásadě prototypem vesničana, který postrádá schopnost samostatného uvažování.[239] Oproti tomu Petre, jeho vzdálený následovník, je parodií povýšence, jenž si bezohledným přístupem zajistí vysoké postavení.[240]

Jak již bylo řečeno, kniha předkládá průřez besarabskými dějinami, kdy díky přílišné poslušnosti či spíše nečinnosti tamních obyvatel bylo opovrženíhodným jedincům umožněno, aby se dostali k moci. Svědčí o tom i skutečnost, že osoby, jakými byl Petre, pocházející z rodiny zlodějů, nakonec celou místní společnost řídí. Je to jev paradoxní, neboť se do čela dostal největší hlupák. Na dílo by se mělo nazírat jako na parabolu, neboť bychom na základě příběhu měli dojít k ponaučení a nedopouštět se chyb našich předků.

Burlacu ve své studii uvádí, že je kniha vyobrazením počátku besarabské bídy, u jejíhož zrodu stál vládnoucí lumpenproletariát.[241] Busuioc se nebojí zachytit historii skrze syrovou realitu.[242] Události roku 1918, 1940 a 1944 jsou popsány nepřikrášleně a nabízí nám nestranný pohled na „demokracii“ a „spravedlnost“ „ruské osvobozenecké armády“.[243]

Samotná kronika rodu Avădaneiových by neměla žádnou hodnotu, kdyby nehrála roli při utváření uceleného obrazu o historii Besarábie posledních dvou století. Z tohoto hlediska je dílo neotřelé, protože autor k historickým momentům zaujímá kritický postoj, v poznámkách se mimo jiné nelibě vyjadřuje k národu, který se paktoval s každou nadvládou, nikdy se nevzbouřil proti útisku, a od nepřítele si osvojil ty nejhorší vlastnosti. Busuiocovo

---

236 Tamtéž, s. 224.
237 IAMANDI, Alexandra. Ludicul și parodicul în romanul Hronicul găinarilor de A. Busuioc. In: *Sesiune naţională de comunicări ştiinţifice studenţeştiŞtiinţe umanistice*. 11-13 aprilie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2019, s. 114.
238 Tamtéž, s. 115.
239 Tamtéž, s. 115.
240 Tamtéž, s. 115.
241 BURLACU, Alexandru. Tehnica poliecranului în Hronicul găinarilor de Aureliu Busuioc . In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4(18), s. 47.
242 Tamtéž, s. 48.
243 Tamtéž, s. 51.

podráždění nad touto skutečností je znatelný, bere si na paškál oportunisty a s ironií jemu vlastní poukazuje na negramotnost těch nejvýše postavených. Ačkoliv může autor svými výtkami působit bezskrupulózně, přihlédneme-li k faktu, že sebou lidé nechávají stále manipulovat, jeho demýtizace historických fakt je opodstatněná, neboť historie se opakuje.

10 Și a fost noapte… (A byla noc…, 2012)

Autorův poslední román *Și a fost noapte…* (A byla noc…) symbolicky vyšel v roce Busuiocova úmrtí, tedy roku 2012[244] a zatím do češtiny nebyl přeložen.

10.1 Fabule literárního díla

Na začátku knihy se seznamujeme s městem označeným písmenem „B.“, podle popisu je ovšem zřejmé, že se jedná o Bolhrad, tehdy obývaný převážně besarabskými Bulhary a dnes patřící pod Ukrajinu. V červenci roku 1944 se zde dočasně usazuje německá letecká jednotka, jejímž členem je také třiadvacetiletý nadporučík Werner Storch. Werner se narodil v banátském Lenauheimu, je švábského původu a hovoří plynně rumunsky. Jeho otec se chtěl vrátit do Tyrolska, jenže dva roky nato propukla válka, kdy mimo jiné došlo k anšlusu Rakouska. Werner tak musel nedobrovolně vstoupit do německé armády a zanechat studií na fakultě mechaniky a technologie ve Štýrském Hradci.

Jednotka najde přístřeší u Bulharky Marie, jíž místní nazývají „teta“ Velčevová. Její manžel byl za své protisovětské postoje deportován, syn studuje v Oděse, přičemž o obou mužích nemá žádné zprávy. Žena žije se sedmnáctiletou dcerou Lencou, která dochází do deváté třídy a trpí chudokrevností. Mezi ní a Wernerem se okamžitě vytvoří milostné pouto, jenže mladík si je vědom toho, že Němci válku prohrají, a dívku by tak vystavil nebezpečí. V srpnu se má jednotka přesunout, čekají na naloděni na pláži, ale stále pro ně nikdo nepřiplouvá. Nakonec se jednotka dozví, že Rumunsko uzavřelo s Rusy příměří a prapor tím pádem padl do zajetí. Lenca spěchá Wernerovi předat potraviny, při tomto pokusu však rumunský desátník Wernera uhodí, a tak dívka protivníka udeří do obličeje. Když kvůli tomuto nerozvážnému činu Lencu odváží pryč, Plamen, zarputilý mladý komunista a její obdivovatel, ji ze situace dostane. Plamen dívku ukryje u sebe doma, neboť Sověti začali prohledávat domy podezřelých. Lence se podaří vyskočit z okna ven a jde k sobě domů, aby zničila dopis na rozloučenou, ve kterém matce sděluje, že se rozhodla s Wernerem odejít do Tyrol.

[244] VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, s. 456.

Plamenův otec, příslušník NKVD Vasil Karapetrov, je po zatčení Antonesca osvobozen. Plamen otce informuje o tom, že se chce s Lencou oženit. Ten jeho návrh razantně odmítne, poněvadž dívčin otec je antikomunista. Mladík je poté zvolen za organizátora Komsomolu a kandiduje na tajemníka pro propagandu a agitaci. Lencu nabádá, aby se účastnila schůzek Komsomolu, jinak ji nepřijmou na vysokou školu. Dívka se do Plamena nedokáže zamilovat, byť jim nosí stravu a s vypětím všech sil se zasadil o její přijetí do Komsomolu. Později Vasila Karapetrova lidé nachází probodnutého bajonetem a objeví u něj oznámení, sestavené z liter vystříhaných novin, kde stojí: „Ve jménu Žorže Trajkova, Stefana Velčeva a Ivana Jorgova." V důsledku toho je deportováno přes třicet příbuzných těchto kontrarevolucionářů. „Teta" Velčevová se lekne, a tak jde s věcmi po Wernerovi do sídla NKVD, čímž si uškodí, neboť ji surově zbijí a přinutí podepsat falešné doznání. Když se Plamen dozví o uvalení vazby, podaří se mu příslušného úředníka přesvědčit a dotyčný usvědčující dokument roztrhá. „Tetin" zdravotní stav je po zranění však natolik vážný, že posléze umírá. Matka na smrtelné posteli Lencu žádá, aby se provdala za Plamena, neboť jedině s ním může zůstat v bezpečí.

Lencinu matku musí pohřbít ještě během noci, protože se blíží Den vítězství a smutek se tedy držet nesmí. Rakev zůstává zavřená, aby nikdo nezjistil, že byla „teta" Velčevová drasticky zmlácena, příčinu smrti svedou na neznámou infekci. Aby Lenca vyžila, zaměstná se v kantýně jako umývačka nádobí, kvůli tomu však opakuje poslední ročník. Plamen na ni naléhá se svatbou, dívka však nabídku odmítá, nejprve se chce dostat na univerzitu. Poté je mladý Iljev nachytán a vyjde najevo, že měl dva bajonety, přičemž jeden zanechal příteli. Pod psychickým nátlakem a užitím fyzického násilí mladík prozradí, že oním přítelem je Plamen. Z této skutečnosti vyplývá, že vrahem Vasila Karapetrova je vlastní syn, jehož mezitím poslali na dva roky do komsomolské školy. Lenca úspěšně dokončí desátou třídu a Plamen se za ní v noci tajně vydá, aby ji zpravil o otcově úmrtí a přesvědčil ji o nutnosti zřeknout se jej. Zprávou je otřesena a mladíka vyžene. Po tomto incidentu Plamena ještě dvakrát zahlédne, jak slídí kolem domu, poté se s ním však již nikdy nesetká.

Mezitím je Werner umístěn do tábora u Dněpropetrovsku, kde se podílí na opravě hydrocentrály. Podle hodnosti měl být přidělen do denacifikačního tábora, chtěl však být připojen k Rakušanům. Zatímco čeká na repatriaci, rozhodne se zavolat Lence, ale na

poslední chvíli si uvědomí, že by jí tím mohl přitížit, proto vzápětí řekne, že chce vytočit Innsbruck. Nadřízení se o tomto pokusu dozví a nechají jej v táboře o rok déle. Zatímco Werner pobývá na území Ukrajiny, Lenca se dostane na pedagogickou fakultu, obor filologie, přičemž musí prodat perský koberec, aby byla ke studiu vůbec přijata. Školu úspěšně dokončí a pokračuje v aspirantuře. V rámci dalšího výzkumu jí umožní vycestovat do zemí Varšavské smlouvy – Bulharska a Polska.

Když má v roce 1956 odjet do československého a maďarského archívu, dojde k náhlému zvratu. Židovka Roza, u které byla po dobu studií ubytována, se dozvídá, že její syn žije. Po sedmnáctileté odmlce se shledají a Lenca se při této příležitosti od syna Roberta dozví, že byl inženýrem v továrně u Innsbrucku. Dívka se ptá, zdali si nevšiml továrničky na sýr se jménem Storch. Robert jí sdělí, že majitel, bývalý vězeň, se poté, co Rakousko získalo opět nezávislost, před několika měsíci vrátil. Lenca tomu nemůže uvěřit, po celá léta Wernerovi psala fiktivní dopisy, aby tak uklidnila utrápenou duši. Poprosí jej, aby majitele informoval o její brzké návštěvě Maďarska. Když se Lenca z archívu Matica slovenská vydává do Maďarska, lidé ji varují, ať se má na pozoru, protože v zemi panuje zvláštní politická atmosféra. Po přistání v Budapešti ji nikdo nečeká, ve městě totiž propuklo protisovětské povstání. Na ulici k ní přistoupí muž se zprávou, že ji očekávají v knihovně Akademie. Nastoupí do auta a brzy nato pochopí, že dotyčný je Werner, kterého zpočátku nepoznala. Podaří se jim překročit hranice, načež Werner zjišťuje, že na něj žena po celou dobu čekala a je stále pannou.

10.2 Jazyk a styl literárního díla

Při analýze díla autorka práce vycházela z originálního textu a pracovala s vydáním z roku 2012. Kniha je rozdělena do sedmi kapitol, které reflektují fiktivní milostný příběh na pozadí druhé světové války. Každá kapitola nese název, jenž nám napovídá, komu bude určitá část věnována – „Exodul“ („Odchod), „Werner“, „Lenca”, „Vasil Karapetrov”, „Teta Velčevová”, „Werner” a „Lenca”. Prvních šest kapitol je zaznamenáno vypravěčem-autorem, do vyprávění spisovatel nijak nezasahuje. Úvodní kapitola je zpestřena citátem z Oscara Wildea, kterým jako kdyby předjímal myšlenku, že si lidé navzájem někdy působí hrozná utrpení. Kapitoly zachycují období od 14. července 1944 až po konec druhé světové války a jsou psány er-formou, což je v rámci Busuiocova stylu netypické. Na konci šesté

kapitoly autor v první osobě jednotného čísla dodává, že závěrečné vylíčení příběhu náleží Lence. V poslední kapitole nám předkládá Lencino vyprávění psané ich-formou, které autor pouze přepsal ze zvukového záznamu na magnetofonovém pásku. Sedmá kapitola zahrnuje období od konce druhé světové války po rok 1956. Po této kapitole následuje autorova poznámka, jejímž prostřednictvím nás ve stručnosti obeznamuje o událostech po roce 1956, které nám umožňují nahlédnout do osudu milostné dvojice. Na konci románu nalezneme grafické znázornění náhrobního kamene Wernera a Lency, díky čemuž se dozvídáme, že pár zemřel v roce 1997. Tato paratextuální vsuvka čtenáři nabízí vlastní interpretaci následujících jednačtyřiceti prožitých let.

Co se týče kompozice, až na Busuiocovu poznámku na konci šesté kapitoly a v závěru románu je vyprávění pojato retrospektivně. Autor projevil schopnost kondenzovat děj a říci na malém prostoru vše podstatné. Şleahtiţchi ve svém článku píše, že autor zůstal věrný minimalistickému stylu, rozdělení kapitol působí epizodicky, záměrně využívá techniku napodobující filmový scénář.[245] Şleahtiţchi dále uvádí, že když se v říjnu roku 2012 naposledy se spisovatelem setkala, její domněnku, že chtěl za sebou zanechat román, který by se dal lehce proměnit ve filmový scénář, jí potvrdil.[246] Jedná se také o první Busuiocovo dílo, které obsahuje věnování, román vznikl na památku jeho ženy Tanți, jež v roce 2010 zemřela. Text je v podstatě zádušní mší za manželku.[247]

Kniha je psána spisovným jazykem a opět v ní nechybí výskyt ruských slov či slov převzatých z ruštiny, jakými jsou například „mojic“[248] („nevychovanec“), „razberiomsea“[249](„poradíme si“), „Kuda, krasavița? Poezd ușiol! Marș domoi!“[250] („Kampak, krasavice? Ujel ti vlak! Hybaj domů!“), „raniță“[251] („tlumok“), „Vsio dlia fronta“[252] („Vše pro frontu“), „Cistoserdecinoe priznanie“[253] („Upřímné doznání“),

[245] ŞLEAHTIŢCHI, Maria. Recviem: Aureliu Busuioc „Și a fost noapte…”. *Https://mariasleahtitchi.wordpress.com/* [online]. 2013 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://mariasleahtitchi.wordpress.com/2013/01/14/recviem-aureliu-busuioc-si-a-fost-noapte/
[246] Tamtéž.
[247] Tamtéž.
[248] BUSUIOC, Aureliu. *Și a fost o noapte...* Chișinău: Cartier, 2012, s. 50.
[249] Tamtéž, s. 60, s. 83.
[250] Tamtéž, s. 61.
[251] Tamtéž, s. 63.
[252] Tamtéž, s. 70.
[253] Tamtéž, s. 84.

„zagraditelnîe otriadî“[254] („obranné oddíly“), „stacană“[255] („sklenka“) či „maladeț“[256] („šikula“).

Nalezneme zde i slova německá, kupříkladu „Herr Oberleutenant“[257], („Pane nadporučíku“), „Wilko… kommen, herr…“[258] („Vítej…te, pane…“), „Herr Offizier“[259] („Pane důstojníku“), „Wir… Wir… Unsere Kartoffe…“[260] („My… My… Naše brambory…“), „Verflucht“[261] („Zatraceně“) nebo „Verstehst du mich?“[262] („Rozumíš mi?“). Mimo jiné lze narazit i na slovo přejaté z bulharštiny, „mai breaz“[263] („chytřejší“) či na zkomolenou rumunskou nadávku „cruce mesi“[264] („zatraceně“). Díky včlenění cizích slov text věrohodně zachycuje především období, kdy se ruština začala dostávat „na výsluní“. Román je obohacen o dva dopisy, které taktéž příběhu dodávají na celkové autentičnosti.

Pro autora je příznačné užití intertextuality a v posledním díle se s tímto jevem taktéž setkáváme. První kapitola, symbolicky nazvaná „Exodul“ („Odchod“) odkazuje na biblický mýtus o odchodu Izraelitů z Egypta. Název předjímá Lencin odchod ze země, opuštění rodného domu i osvobození ze „spárů“ Sovětů.[265] V třetí kapitole Lenca zpívá populární píseň Lili Marleen, jejímž stěžejním motivem je nešťastné odloučení německého vojáka a jeho milé. Tento intertext předznamenává i Lencino a Wernerovo nešťastné odloučení.[266]

V porovnání s předchozí tvorbou se *Și a fost noapte* zásadně liší, tomuto dílu chybí autorovo charakteristické „pohrávání si” s ironií a sarkasmem.[267] To je zřejmě zapříčiněno

---

[254] Tamtéž, s. 85.
[255] Tamtéž, s. 91.
[256] Tamtéž, s. 105.
[257] Tamtéž, s. 15.
[258] Tamtéž, s. 15.
[259] Tamtéž, s. 18.
[260] Tamtéž, s. 18.
[261] Tamtéž, s. 36.
[262] Tamtéž, s. 36.
[263] Tamtéž, s. 37.
[264] Tamtéž, s. 20.
[265] DUMITRAȘCU, Veronica. Forme de intertextualitate în proza lui Aureliu Busuioc. In: *Filologia modernă: Realizări şi perspective în context European*. Ediția a 8-a, 16-17 octombrie 2014, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Filologie, 2015, s. 96.
[266] Tamtéž, s. 98.
[267] REVNIC, Ioana. Și a fost noapte. *Https://www.literaturadeazi.ro/* [online]. 2015 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://www.literaturadeazi.ro/rubrici/recenzii/si-a-fost-noapte-465

tím, že dílo věnoval své ženě, proto spisovatel neuznal užití těchto stylistických prostředků za vhodné. Autor v tomto případě zvolil melancholický, vážný tón.[268]

10.3 Téma literárního díla

Stěžejním tématem této nepříliš rozsáhlé knihy je láska dvou mladých lidí, jimž bylo kvůli druhé světové válce téměř znemožněno svést své osudy dohromady. Werner i Lenca jsou oběťmi politické moci. Mladík musí bojovat na straně Němců, přestože s Hitlerovým hlásáním zásadně nesouhlasí, zatímco Lenca je kvůli otcově antikomunistickému postoji nucena podstoupit mnohé útrapy a nesnáze, například vyloučení ze společnosti a málem riskuje nepřijetí na vysokou školu. Přes všechna úskalí se však Wernerův a Lencin sen být spolu po dvanácti letech naplní a autor nám tak předává prostou myšlenku, že láska vždy zvítězí.[269]

Busuiocovi se podařilo mistrovsky uchopit téma války a lásky, které je zhuštěno do pár desítek stran.[270] Oproti prvnímu dílu, Singur în fața dragostei, se kniha odlišuje také jinou typologií hlavního mužského hrdiny, neboť Werner nám nezprostředkovává pohled intelektuála na lásku, nýbrž je pouhým aktérem lásky.[271]

Mezi řádky se nám také odkrývá Wernerovo svědectví o napáchaných škodách Sovětského svazu, když je přeložen do tábora nacházejícího se na dnešním území Ukrajiny. Jeho prostřednictvím se dozvídáme o hladomoru či o zakázaných manželstvích mezi dvěma národnostmi. Nicméně, mnohé zůstává nevyřčené, a tak se čtenář může jen dohadovat, co všechno se událo. Postava Plamena nám pak nabízí rozporuplný pohled na přívržence komunismu, neboť chlapec byl do jisté míry ovlivněn otcovou výchovou, dokáže se však

---

[268] STRĂJESCU, Natalia. Război vs dragoste în Și a fost noapte... de Aureliu Busuioc . In: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective Ştiinţe Socio-Umanistice şi Didactica Ştiinţelor Socio-Umanistice*. Vol. 4, 28-29 septembrie 2018, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2018, s. 84.

[269] ȘLEAHTIȚCHI, Maria. Recviem: Aureliu Busuioc „Și a fost noapte…". *Https://mariasleahtitchi.wordpress.com/* [online]. 2013 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://mariasleahtitchi.wordpress.com/2013/01/14/recviem-aureliu-busuioc-si-a-fost-noapte/

[270] STRĂJESCU, Natalia. Război vs dragoste în Și a fost noapte... de Aureliu Busuioc . In: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective Ştiinţe Socio-Umanistice şi Didactica Ştiinţelor Socio-Umanistice*. Vol. 4, 28-29 septembrie 2018, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2018, s. 86.

[271] REVNIC, Ioana. Și a fost noapte. *Https://www.literaturadeazi.ro/* [online]. 2015 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://www.literaturadeazi.ro/rubrici/recenzii/si-a-fost-noapte-465

zachovat lidsky, pomáhá Lence a její matce s obstaráním si obživy a jinými záležitostmi. Tato postava představuje vnitřní nesoulad, který ji nakonec dožene k otcovraždě.

Symbolicky na nás působí v úvodu pasáž o labutím páru.[272] Vzácná černá labuť pocházející z vídeňské zoo je sestřelena a umírá, zatímco místní bílá labuť je zraněná. Şleahtiţchi uvádí, že tímto motivem autor předem naznačil výchozí bod pohnutého milostného příběhu Wernera a Lency.[273] Poslední román psaný na sklonku života tak cyklicky uzavírá[274] Busuiocovu tvorbu šťastným koncem.

[272] GALAICU-PĂUN, Emilian. Aureliu BUSUIOC, Şi a fost noapte…. *Https://moldova.europalibera.org/* [online]. 2012 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://moldova.europalibera.org/a/24572137.html
[273] ŞLEAHTIŢCHI, Maria. Recviem: Aureliu Busuioc „Şi a fost noapte…". *Https://mariasleahtitchi.wordpress.com/* [online]. 2013 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://mariasleahtitchi.wordpress.com/2013/01/14/recviem-aureliu-busuioc-si-a-fost-noapte/
[274]Tamtéž.

11 Syntéza románového díla Aurelia Busuioca

Aureliu Busuioc se do povědomí čtenářů zapsal svým debutovým románem *Singur în fața dragostei* (Sám proti lásce) v 60. letech 20. století, kdy vůbec poprvé v rámci rumunsky psané literatury na území Moldavské republiky byla představena postava intelektuála zasazeného do venkovského prostředí. Autor nabízí novou perspektivu, jelikož dílo zprostředkovává proměnu naivního Besarábce v Besarábce intelektuála, který začíná objevovat sám sebe.[275] Mihai Cimpoi ve své publikaci uvádí, že Busuioc je jedním z mála spisovatelů, kterého můžeme zařadit mezi autory „městské“, neboť nám předkládá pohled na venkovský život optikou právě onoho městského intelektuála.[276] Busuioc odmítá psát v duchu rozvleklých souvětí tehdejší besarabské prózy, jeho texty působí díky krátkým větám dynamicky, téměř filmově.[277]

Pamětihodná postava intelektuála Rada je osvobozena od její idealizace, čímž je stavěna do protikladu k hrdinům 60. let minulého století, kdy spisovatelé jako je Ion Druța upřednostnili velebení hlavního hrdiny, v jehož popisu chybělo vylíčení jakýchkoliv negativních vlastností. Tito spisovatelé nepřekročili hranice tradiční venkovské (sămănătoristické) prózy.[278] Tvorba 50. a 60. let byla přizpůsobena politické ideologii, proto většina děl byla psána v souladu s myšlenkou socrealismu opěvujícího venkov a prostý lid. Je nabíledni, že postava Rada, okleštěna od příkras, působí povýtce autenticky. Ba co více, Radu se nebojí zaujmout kritický postoj vůči společnosti, potažmo vůči nemorálnímu počínání učitelského sboru. Tato kritika je však stále v rovině úvahové, neboť Radu na nápravu venkovského lidu rezignuje. Je si vědom mravního úpadku kolegů, což je zřetelné jak z vnitřních promluv, tak i z dialogů, které se nesou v duchu ironie a sarkasmu. Postava Rada je téměř antihrdinskou, neboť jeho esejistické úvahy působí místy až nihilisticky. Ve věrohodnosti Radových myšlenek hraje důležitou roli užití první osoby jednotného čísla, což umožňuje prohloubit vztah čtenáře a této postavy, protože se do ní dokáže lépe vcítit. Je zde užito literární techniky „proudu vědomí“, která je spojena především s uměleckým proudem

[275] CORCINSCHI, Nina. Limbajul erotic în romanul românesc din Basarabia: De la paradigma tradiționalistă la cea postmodernistă. *Caietele Sextil Puşcariu III*. Cluj-Napoca, 2017, Ediția a III-a, s. 485.
[276] CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chişinău, 1997, s. 179.
[277] Tamtéž, s. 179.
[278] VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, s. 29.

modernismu.[279] Postava Vioricy je pak ojedinělou ukázkou intelektuálky, která přichází s pokrokovými názory a nebojí se poukázat na hloupost venkovanů. V prvé řadě se autor liší už jenom tím, že do díla vnáší samostatně smýšlející postavy (Rada a Vioricu), čímž akcentuje důležitost nepřijímat automaticky okolní realitu takovou, jaká se zdá být, nýbrž ji podrobit vlastní důkladné analýze. Vezmeme-li v úvahu historickou dobu, ve které dílo vznikalo, je to bezesporu smělý krok, neboť si postavy dovolují pochybovat o dokonalosti venkova, a dokonce ideu oné zdánlivé dokonalosti negovat. Autor v podstatě parodizuje jiné venkovské romány.

Co se týče techniky vyprávění, Busuioc zvolil jednoduchou a jasnou narativní linii, která se oproti dobovým dílům liší v absenci lyrismu.[280] Spisovatelovo pojetí lásky se dá považovat za inovátorské, toto téma je zde totiž pod drobnohledem, zkoumá se z filozofického hlediska a mimo jiné nám autor podává dvojí pohled na lásku (Radův a Vioričin). Ačkoliv se jedná o román milostného charakteru, Busuioc oproti svým spisovatelským kolegům nezabředává do uvzdychané patetičnosti. V úvahách reflektuje všechny aspekty lásky a nevynechává ani negativní postřehy, jakým je i skutečnost, že láska dokáže mít také podobu egoistickou. Egoismus pramení zejména z Radovy neukojitelné potřeby daný objekt touhy vlastnit.

V závěru knihy dochází k zásadní myšlenkové obrodě této postavy, když si Radu uvědomí vlastní nemohoucnost vůči lásce. Literární kvalitu díla určuje také Busuiocovo uchopení erotična, zmiňovaný prvek byl totiž mnohými autory cíleně opomíjen. Ani v případě *Singur în fața dragostei* není erotická explicita vyjádřena přímo, autorovi šlo spíše o její zachycení prostřednictvím Radovy mysli.[281] Jestliže tomuto románu něco chybí, pak jsou to prefabrikované líbivé fráze. Přínos díla spočívá v novém přístupu k vesnickému prostředí, nepatetickém vyobrazení lásky, uvedení postavy intelektuála, použití „proudu vědomí“ a úsporném stylu psaní.

---

[279] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 20.
[280] CORCINSCHI, Nina. Romanul Singur în fața dragostei: de la iubirea ca asimilare la iubirea ca dăruire. In: *Philologia*. 2017, nr. 5-6 (293-294), s. 38.
[281] CORCINSCHI, Nina. Limbajul erotic în romanul românesc din Basarabia: De la paradigma tradiționalistă la cea postmodernistă. *Caietele Sextil Puşcariu III*. Cluj-Napoca, 2017, Ediţia a III-a, 485.

V podobném tónu je napsán i autorův druhý počin, *Unchiul din Paris* (Strýček z Paříže). Ani hlavní postavě Rikimu nechybí notná dávka ironie a sarkasmu. Je to postava cynického založení, která vůči strýcovi vykazuje známky nedůvěry, neboť nechápe Alecovu romantickou povahu a věčnou víru v optimismus (tím autor tak trochu zesměšňuje hrdiny socrealismu).[282] Stejně tak jako Radu, i Riki je realistou, který nepropadá vidinám lepšího světa, nazírá na něj prizmatem věcným, uváženým. V obou případech máme co dočinění s postavami intelektuálního rázu. Z povahy autorových dalších románů je zřejmé, že tato role je zcela klíčová.[283] Busuiocovy postavy jsou jedinečné svou individualitou, nekonformismem, intelektem a touhou po poznání.[284] Zatímco autorův debut čtenářovi předložil téměř totožný způsob uvažování mladých intelektuálů, v knize *Unchiul din Paris* je vyobrazeno vnímání světa představitelů dvou odlišných generací. Ačkoliv je věkový rozdíl znatelný, postavu Rikiho a strýce spojuje potřeba si vzájemně intelektuálně porozumět.[285] Postupem vyprávění dochází k Rikiho duševní přeměně, nedůvěřivost a posměch se mění v úctu a respekt. Stejně jako postava Rada, i Riki na základě introspekce dospěje k zásadní změně ve smýšlení. Postava strýce Aleca se pak vyznačuje silnými morálními principy, které pramení z neoblomnosti podřídit se pravidlům většinové společnosti. Busuiocovi se podařilo i v tomto díle vyhnout „nástrahám“ komunistické ideologie.[286] Přestože se dozvídáme o reálných historických událostech, toto svědectví je zaznamenáno střízlivě, autor nevelebí úspěchy režimu. Přihlédneme-li k faktu, že dílo vyšlo během 70. let minulého století, Busuioc se odpoutal od idealizace historických skutečností a komunismu nestraní. Navíc, díky ironickému vypravěči Rikimu vyústění tragédie strýcova života nevyznívá tak pochmurně.

Také Rikiho vnitřní monology skýtají pohled na milostné vzplanutí. Téma lásky je zde však druhotné a nepřikládá se mu takový význam. Rikiho milostné úvahy jsou v porovnání s Radovými poněkud dětinské, nedozrálé a nedosahují filosofických výšin. Kromě postav intelektuálů dílo spojuje venkovské prostředí, které je opět stavěno do opozice. Stěžejním tématem tedy není láska, nýbrž tragičnost osudu řadového občana

[282] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 47.
[283] Tamtéž, s. 41.
[284] Tamtéž, s. 29.
[285] Tamtéž, s. 47.
[286] CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 22.

pramenící z důsledků válek i komunismu. Vyjma intelektuálního nádechu je dalším pojítkem mezi zmíněnými romány také to, že sebou postavy nenechají manipulovat, byť to pro ně může znamenat vyloučení ze společnosti. Busuiocův styl je v *Unchiul din Paris* velmi podobný, opět užívá spisovného jazyka a krátkých vět. Nesetkáme se však s tak častým zastoupením latinských či francouzských výrazů. Příběh je také vyprávěn v první osobě jednotného čísla, tedy z pohledu jedné z postav. Zatímco v *Singur în fața dragostei* je zastoupen také autorský vypravěč, druhá kniha tento pohled nenabízí.

V pořadu již třetí autorova kniha *Local - ploi de scurtă durată* se od předchozích dvou děl v některých aspektech liší. I zde postava novináře Emila představuje mladého intelektuála, který se postaví proti společnosti tím, že se vydá na spisovatelskou dráhu a zabývá se dávno zapomenutým osudem vědce Boroșe, jemuž Emil propůjčí svůj hlas. Stěžejní téma nepřízně osudu tohoto vědce má pak společné prvky s *Unchiul din Paris*. Zatímco postava Vioricy ze *Singur în fața dragostei* se snaží bojovat s vesnickou malomyslností, u Emila se „rebelie“ projevuje odhodláním vyřešit případ korupce. Přestože si svým dobrovolným konáním znesnadňují život, ve vzdorovitosti nepolevují. V *Singur în fața dragostei* byla myšlenková omezenost zastoupena učitelským sborem, zde se hloupost projevuje především prostřednictvím bezcharakterního úředníka Popandreje. I toto dílo je psáno ich-formou, a to z pohledu vypravěče Emila, jemuž také nechybí smysl pro ironii a sarkasmus. Mimo jiné je příběh opět zasazen do kontrastního venkovského prostředí. Tato kniha se též dotýká milostné tématiky, v rámci knihy je však téma druhotné. Dílo *Local - ploi de scurtă durată* se odlišuje větším množstvím postav a menším výskytem vnitřních promluv, nevyznívá tudíž příliš úvahově. První román ozvláštnily dopisy, román druhý pak strýcovy deníkové záznamy, kdežto třetí dílo je spíše dějové. Celkové vyznění příběhu je v porovnání s autorovými jinými tituly poněkud slabší.

Politický vývoj od počátku 90. let 20. století se výrazně podepsal na dalším směřování autorovy tvorby. V roce 1991 přestal oficiálně existovat Sovětský svaz, což umožnilo vyhlášení samostatné Moldavské republiky. Díky této skutečnosti bylo (nejenom) spisovatelům opět umožněno svobodně vyjadřovat své myšlenky, aniž by za to nesli následky. Autor tak po mnohaletém tvůrčím útlaku nebyl nucen svá díla autocenzurovat, což zavdalo impulz k užití nových narativních technik. Busuioc vyjádřil svůj nesouhlasný postoj

vůči režimu již v minulosti, musel však svá slova „odít do hávu“ abstrakce, přičemž výhrady vůči politickému uspořádání se projevovaly různými způsoby. Například v *Singur în fața dragostei* si autor „tropil žerty“ z představitelů učitelského sboru, tedy z těch, kteří byli „v očích“ režimu považováni za vzorný příklad správně smýšlejících jedinců. Vyjma zesměšnění a parodizace se autor kupříkladu v *Unchiul din Paris* a *Local – ploi de scurtă durată* snažil zachytit výsledek komunisty napáchaných škod na životech jednotlivců. Ve všech knihách mimo jiné poukazuje na negramotnost vysoce postavených osob, čímž nepřímo vystavuje „na odiv“ jazykovou „vybavenost“ tehdejší takzvané elity.

Čtvrté dílo, *Lătrând la lună*, vydané za období svobody projevu, zaujímá ve spisovatelově tvorbě zvláštní místo. Jedná se totiž o autorův první román, který je vyprávěn z pohledu zvířete. Už tento samotný fakt anticipuje spíše humornou rovinu díla. Jezevčíkovy promluvy jsou také „protkány“ ironickými vyjádřeními. I Enriqua můžeme zařadit mezi jedince nepodřizujícím se obecným normám.[287] Zřejmě by bylo poněkud nevhodné říci, že postava jezevčíka reprezentuje intelektuála, byť psovy názory z intelektuálního podloží vycházejí, protože Enriquova osobnost se formovala v prostředí jazykovědce. I zde je tedy patrný busuiocovský hrdina, neboť celé autorovo dílo je prostoupeno motivem nepřizpůsobivého a vnímavého člověka, jakým bezpochyby Enrique je, byť jeho postava znázorňuje zvířecího tvora. Už jenom tím, že Enriquovy hodnoty daleko přesahují hodnoty určitých lidí, autor reflektuje smutnou skutečnost, že někteří jedinci na sebe sice berou podobu člověka, avšak svým konáním se zařazují spíše mezi nejníže postavené druhy živočišné říše. Jak již bylo několikrát zmíněno, nejčastěji autor užívá ich-formy a toto dílo není výjimkou. Jeho struktura je otevřenější, v knize se setkáváme se psím zápisníkem obohaceným o pánovy připomínky, jejíž prostřednictvím nám Busuioc podává ucelený obraz Moldavska 90. let, které bylo zmítáno mocenskými boji a neutěšenou ekonomickou situací, což se v díle také výrazně odráží. Kniha si otevřeně „bere na paškál“ neschopné politiky a jedince s mělkým charakterem, čímž reaguje na změnu moldavské společnosti po rozpadu Sovětského svazu.

Dílem publikovaným na sklonku 90. let, *Pactizând cu diavolul*, se autor výrazně zapsal do povědomí nejenom moldavských čtenářů, neboť lze říci, že se setkáváme se zcela

[287] FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, s. 59.

novým typem postavy v moldavské literatuře, a to postavy agenta KGB. Autor prostřednictvím tohoto počinu obeznámil širokou veřejnost s poválečnou situací v Moldavské republice, kdy mnozí intelektuálové byli perzekvováni, nemluvě o těch, kteří byli násilně odsunuti na Sibiř. Ačkoliv i v jiných dílech všímavější čtenář vycítí určité podobnosti příběhu a postav s autorovým životem (například v *Local - ploi de scurtă durată* se setkáváme s redaktorskou činností, což bylo po dlouhou dobu i Busuiocovou profesí), v tomto díle se autobiografičnost projevuje nejvýrazněji. Svědčí o tom i konkrétní úsek autorova života, tedy období repatriace. Autorka se bude opět opakovat, když zmíní, že i hlavní postavou tohoto románu je mladý intelektuál, kterého „čeká" pohnutý osud. Postava Mihaie na rozdíl od strýce Aleca však nedojde duševního pokoje, neboť Mihai, ačkoliv se tomu po celou dobu brání, nakonec podléhá komunistickým „nástrahám" a stane se pomocníkem režimu, své principy nakonec po předem prohraném boji opouští. Byť i zde na nás místy „probleskovávají" prvky humoru, objevuje se jich poskrovnu. Tématem spojeným s nepřízní tvrdých politických zásahů veřejných činitelů se neliší, nabízí však zcela nové narativní metody. Zásadní rozdíl tkví v zakomponování techniky filmového střihu, díky kterému jednotlivé události působí svižně a připomínají rychlé epizodické střídání obrazů. Tomuto dílu dominuje kinematografické tempo a rytmus, což byl v moldavské literatuře fenomén až do „příchodu" Busuioca nevídaný. Dílo je opět zachyceno úsporným stylem, na zápiskovou formu psanou v první osobě je čtenář již také zvyklý.

Román *Spune-mi Gioni! sau Învăţăturile veteranului KGB Verdikurov către nepotul său*, jako kdyby do jisté míry zrcadlil román předchozí, avšak z jeho druhé perspektivy. Poprvé v autorově tvorbě hlavní postavou není intelektuál, nýbrž muž důchodového věku, jenž se dobrovolně přičinil o neštěstí druhých. Tento nepříliš vzdělaný jedinec se svým jednáním podílel na vytváření osudu lidí, jakým byl i Mihai z *Pactizând cu diavolul.* V díle se nám předkládá retrospektivní příběh podaný v sáhodlouhém dopise, jehož autorem je samotný stařec, znovu se tedy setkáváme s ich-formou. Kniha je opět doplněna některými „zlepšovadly" jakými jsou odbočky k dopisu, kterými chce Ion vyjádřit svůj současný postoj. Busuioc dokázal docílit toho, aby na nás tato postava zpočátku působila kladným dojmem, dokonce s ní soucítíme. Nicméně, postupným líčením příběhu se dobereme k názoru, že Ion splňuje všechny vlastnosti antihrdiny. Ironie se zde neprojevuje skrze vypravěče Iona, nýbrž skrze fakt, že se tento člověk považuje za váženého člena společnosti,

a dokonce si myslí, že jednal eticky správně. Autor dílem naráží na nebezpečnost „strojového“ myšlení, které je původcem všeho zla. Stejně jako v případě titulů *Unchiul din Paris, Local – ploi de scurtă durată* a *Pactizând cu diavolul* jedno z hlavních témat odráží poválečnou neutěšenou situaci, jež se projevila v životě společnosti. Dílo působí oproti jiným titulům poněkud rozvláčně, autor zde hojně neužívá sofistikovaných jazykových prostředků, neboť cílem bylo vnést do Ionova vyprávění autentičnost. Kdyby se tato negramotná postava vyslovovala intelektuálně, následkem toho by její výpověď ztratila na dojmu hodnověrnosti.

Vpravdě odlišným dílem je *Hronicul Găinarilor ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic*. Autor zde užívá er-formy, což je pro něj zcela netypické. Přestože by třetí osoba jednotného čísla měla nabídnout pohled nezaujatého pozorovatele, Busuioc díky využití prostředků metafikce čtenáři vysílá jistou zprávu, v níž uvádí své názory, tudíž příběh oné nestrannosti zbavuje. Autor si s tímto předposledním počinem opravdu „vyhrál”, v metarománu vysvětluje, s jakými narativními metodami pracuje. Dozvídáme se o technice zapojení několika obrazovek, jejímž cílem je paralelně zachytit cyklus několika epizod. Busuioc se zmiňuje, že si tuto metodu vypůjčil z filmu a přizpůsobil ji pro písemnou podobu. Ke čtenáři promlouvá a nabádá ho k tomu, aby příběh četl právě podle této metody. Sám však přiznává, že písemně nelze paralelně vyjádřit několik událostí, ty musí v literatuře postupovat jedna za druhou. Toto dílo není natolik podstatné svým dějem, jako právě těmito autorovými vsuvkami a připomínkami ke čtenáři, díky čemuž kniha získává osobnější charakter. Co se týče postav, střetáváme se s celou dynastií antihrdinů. Tito antihrdinové se stejně jako „hrdina“ předešlého románu dostanou k moci díky prospěchářskému jednání, aby naplnily své cíli. Nebály se přitom modifikovat chování podle potřeby. Hlavním tématem je tedy lidský hyenismus, který je částečně umožněn díky neschopnosti obyvatel cokoliv změnit a pasivitě se tomuto diktátu vzbouřit. Tematicky má tato kniha nejblíže k předchozím dvěma dílům, neboť druhá polovina románu se obšírněji zabývá jedním z členů dynastie, Pjotrem, který se ve službách komunismu zasadil o udržení oné tyranie. Ani v tomto případě se nejedná o postavy intelektuální povahy, intelektualismus se zde projevuje zejména v autorových odbočkách. S ohledem na výše zmíněné, autorka práce shledala, že toto dílo z celé Busuiocovy tvorby díky netradičním metodám vyznívá nejvíce postmodernisticky.

Jestliže bylo autorkou dříve řečeno, že se ve všech autorových románech prolíná prvek ironie, v případě Busuicova posledního románu *Și a fost noapte*...je uplatnění tohoto tvrzení nemožné. Busuioc chtěl tímto románem za sebou „zanechat“ příběh velké lásky „zrozené“ za okolností, které ji předem zatracují. Tato kniha nese poselství o tom, že schopnost milovat by měla stát v žebříčku hodnot nejvýše. Tématem lásky se autor ve své podstatě vrací k prvnímu dílu, kterému toto téma taktéž dominovalo. Oproti *Singur în fața dragostei* zde však autor lásku nepodrobuje rozumové analýze, nýbrž nám předkládá myšlenku, že i za nejkrutějších podmínek by se člověk neměl nechat o tento cit připravit. I když toto prohlášení může vyznít jako klišé, opak je pravdou, neboť Busuioc zpracovává toto téma s jemu vlastní grácií. Vyjma fenoménu lásky se autor znovu uchyluje k tématu války a vytváří poutavou “fresku“ tohoto období. Opět tak učinil na pouhých několika stránkách, což dodává na celkové dramatičnosti a naléhavosti. Příběh je zachycen er-formou, což však nebrání tomu, abychom se do hlavních postav dokázali vcítit. Co se týče hlavních dvou postav tohoto románu (Werner a Lenca), v zásadě se také jedná o osoby intelektuálního ražení, autorův záměr byl však v tomto případě jiný. Jejich intelekt nepřevyšuje dosavadní busuiocovské postavy. Autorka práce se domnívá, že postavy Wernera a Lenca hrají převážně úlohu milenců, jejichž drama je dovršeno šťastným koncem. Tím dílo z předchozího rámce markantně vybočuje, neboť nelze prohlásit, že by pro Busuiocovu tvorbu byl „šťastný konec“ něčím běžným.

V závěru je nutné zrekapitulovat skutečnosti, jež jsou relevantní pro posouzení autorova románového díla. Všechny rozebrané romány sjednocují sourodá témata, s tím, že se liší v míře výskytu určitého fenoménu. V Busuiocově tvorbě je hojně zastoupeno téma nepřizpůsobivého jedince, který si svým počínáním často přivodí neblahé následky. Z dnešního pohledu se může zdát, že se nejedná o něco přelomového, ovšem, zasadíme-li postavu intelektuála do tehdejšího kontextu moldavské literatury, zjistíme, že je autorovo zasazení o tuto postavu průkopnické. Busuioc jako první vytvořil v besarabské literatuře potřebné podmínky pro existenci takovéto postavy, od které by se mohli odvíjet další spisovatelé. Je důležité také zmínit, že autorova tvorba po 90. letech 20. století využívá nových metod, jakými je metoda filmového střihu či technika zapojení několika obrazovek. To jej umožňuje zařadit mezi postmoderní umělce. Za snad ještě významnější než samotné překročení narativních konvencí, autorka považuje Busuiocovo využití teorie intertextuality.

Intertextualita je přítomna jak v Busuiocově rané tvorbě, tak i v tvorbě pozdní. Tato intertextualita vyžaduje od čtenáře větší pozornost a intelektuální „námahu“. Autorka práce si troufá konstatovat, že díky těmto narážkám Busuiocova tvorba cílí na náročnějšího čtenáře.

Závěr

V této práci byl čtenář nejdříve uveden do historického a kulturního kontextu, za jakého vznikala díla besarabských autorů. Následuje část věnující se autorově životu a literární tvorbě. Další část se zaměřuje na samotné romány, je přiblížena fabule, jazyk, styl a v neposlední řadě téma jednotlivých děl. V poslední části se autorka pokusila o syntézu Busuiocovy románové tvorby. Odpověď na vymezené otázky poskytla v poslední kapitole práce, ale také v závěru.

Aureliu Busuioc je autorem, jehož úloha je v kontextu besarabské poválečné prózy nezastupitelná. Jeho uvedení postavy intelektuála do literární a umělecké scény koncem 60. let 20. století představuje významný mezník v dějinách moldavské literatury. Tento typ postavy je zcela oproštěn od nadnesené rétoriky socrealismu a přináší svěží vhled do problematiky nesouladu vnějšího a vnitřního světa hrdinů. Činy busuiocovských hrdinů nelze díky jejich erudici předvídat. Autorova tvorba již na první pohled překvapí svou absencí provinčního tónu. Busuiocovy postavy jsou zpravidla v přímém rozporu s okolím, kterému se nechtějí na úkor ztráty vlastní identity podřídit. Spisovatel přispěl nejenom postavou kriticky smýšlejícího intelektuála, významně ovlivnil podobu autochtonní prózy následujících let také svými inovativními jazykovými prostředky. Busuioc dával přednost údernosti krátkých vět před květnatou mluvou a „vršením“ souvětí. Ačkoliv se z dnešního pohledu daná metoda může jevit nikterak průlomově, je zřejmé, že v rámci politického uspořádání autor udával nový směr literárního vývoje.

Napříč celou románovou tvorbou (vyjma *Și a fost noapte...*) se prolínají prvky ironie a sarkasmu, které jsou základními „stavebními kameny“ spisovatelova lehce rozeznatelného stylu. Ironie se zde uplatňuje především v postoji vypravěče. Jeho přínos pro moldavskou literaturu mimo jiné spočívá v prokázání zevrubné znalosti mateřského jazyka. To úzce souvisí s autorovou celoživotní snahou o kultivaci jazyka. Přestože tato informace může působit poněkud zvláštně, je třeba si uvědomit, že se správné užívání místního jazyka v zemích SSSR příliš „nepěstovalo“. Autor svým vytříbeným jazykem prokázal, že i literatura z prostředí Moldavské republiky může konkurovat tvorbě rumunských spisovatelů. Busuiocovo úsilí jít příkladem však neznamenalo být kreativním za každou cenu. Autor je například střídmý v postoji vůči začlenění barbarismů či vulgarismů do své tvorby.

V Busuiocově tvorbě se však začasté střetneme se záměrnými kalky z ruského jazyka, díky nimž věrohodněji vyzní kolorit moldavského prostředí. Je úsměvné, že se autor v prvé řadě nikdy nepovažoval za spisovatele jako takového, nýbrž za „strážce“ jazyka rumunského. Přihlédneme-li k historicko-kulturnímu „podnebí“ Moldavské republiky, je zcela jasné, proč si autor na jazyce tolik zakládal.

Většina románů sjednocuje téma nepochopení hrdiny intelektuála, jenž plyne z ideově zkostnatělé mysli moldavské společnosti neschopné kritického myšlení. Dalším stěžejním tématem je dopad druhé světové války na jednotlivce, kterého postihl neblahý osud. S neblahým osudem se také pojí téma oportunismu a samostatnosti nahrazené poklonkováním režimu. Představení tohoto morálního úpadku je klíčové, neboť se Busuioc ve své podstatě jako první spisovatel v Moldavsku osmělil a předložil předtím přehlíženou „odvrácenou tvář“ komunismu. K tomu však dochází převážně v. 90. letech 20. století, kdy je moldavská literatura zbavena „okovů cenzury“. Obzvláště tragického vylíčení tehdejšího uspořádání se mu podařilo dosáhnout skrze postavy zastupující příslušníka tajné policie, díky kterým bravurně zachytil, s jakou nebývalou krutostí tyto osoby jednaly. Autorova pozdní tvorba se tedy vyznačuje i tím, že jsou v ní častěji zastoupeny silné záporné postavy.

Díky snaze zaznamenat tuto skutečnost nepřikrášleně, autor docílil autentického svědectví o každodenních zločinech páchaných na obyčejných lidech. Toto Busuiocovo zaujetí danou tématikou pramení i z jeho bezprostřední zkušenosti, neboť autor sám byl nucen k repatriaci a často musel přihlížet k masově konanému bezpráví. Autor neopomíjí ani téma lásky, přistupuje k němu však z perspektivy člověka neindoktrinovaného dobovými náhledy.

Jedinečnost autorovy prózy tkví také v uchopení obsahu. Již během svých literárních počátků se projevoval jeho smysl pro jednoduchý text. Ovšem od 90. let došlo k výraznému posunu v technice, autor se nebojí experimentovat s postmodernismem, který mu posloužil k popisu nových forem. Technika filmového střihu spolu s technikou zapojení „několika obrazovek“ (rozumějme obrazů), potvrdila Busuiocův status výjimečného autora, který prolomil dobový literární schematismus. Třebaže autorovy techniky nemusí zaujímat v rámci západní evropské tvorby takové prominentní postavení, do moldavské literatury vnáší nesmazatelný literární odkaz. Busuiocovy počiny po dlouhou dobu jako jedny z mála

nabízely nejen průkopnické myšlenky, ale i formu. Autora lze tedy právem označit za moldavského klasika, jenž zavdal následujícím literárním generacím prvotní impulz k tomu, aby vystoupili ze své „komfortní zóny“. Spisovatelova románová tvorba je důkazem, že lze vytvořit hodnotná díla, jejichž témata budou díky formě i obsahu čtenářsky i do budoucna stále atraktivními.

Aureliu Busuioc v poskytnutém rozhovoru pro *Revista română* (2008) tvrdí, že literatura by se neměla dělat pro peníze, nýbrž z principu vnitřní pohnutky. Spisovatelská činnost by měla být především záležitostí životního údělu nežli byznysem.[288] Autor dále uvádí, že problém současného literárního světa v Moldavské republice vychází z neschopnosti být dostatečně objektivně kritický. Dokonce si myslí, že by zřejmě tolik děl nenapsal, kdyby byla literární kritika přísnější. Zásadní potíž shledává v tom, že v dnešní moldavská nakladatelství jsou schopny vydat téměř vše, jenže tyto vydané knihy jsou leckdy nepříliš pečlivě zpracovány. V důsledku toho je na trhu mnoho publikací, avšak těch skutečně kvalitních je poskrovnu. Ba ještě hůře, jestliže určitý jedinec disponuje dostatečnými finančními zdroji, je možné u nejmenovaných nakladatelství vydat takřka cokoliv. [289] Autor také zmiňuje, že současný problém tvůrčího psaní má co do činění i s malým počtem mladých spisovatelů, kteří by nabídli literárnímu trhu nové „obzory“.[290]

[288] GUZUN, Eugenia, Cu scriitorul basarabean Aureliu Busuioc. *Revista română*, nr. 4, 2008, s. 5.
[289] Tamtéž, s. 7.
[290] Tamtéž, s. 8.

Rezumat în limba română

În această lucrare, cititorul a fost introdus în contextul istoric și cultural în care au fost create operele autorilor basarabeni. Următoarea parte tratează viața și opera literară a autorului. O altă parte se concentrează pe romanele lui Busuioc. Ne oferă un rezumat al evenimentelor, limbajului, stilului și, în ultimul rând, un rezumat al temei a fiecărei cărti. În ultima parte, autorul a încercat să sintetizeze romanelele lui Busuioc. Răspunsul la întrebările a fost oferit în ultimul capitol al tezei, ci și în rezumatul.

Aureliu Busuioc este un autor al cărui rol este de neînlocuit în contextul prozei postbelice din Basarabia. Introducerea intelectualului său în scena literară și artistică la sfârșitul anilor 1960 reprezintă o etapă semnificativă în istoria literaturii moldovenești. Acest tip de personaj este complet lipsit de retorica exagerată a realismului social și aduce o perspectivă nouă asupra problemei discrepanței dintre lumea externă și cea internă a eroilor. Acțiunile eroilor Busuioc nu pot fi prezise din cauza erudiției lor. La prima vedere, lucrarea autorului surprinde prin absența unui ton provincian. Personajele lui Busuioc sunt de obicei în conflict direct cu mediul înconjurător, la care nu doresc să se supună în detrimentul pierderii propriei identități. Scriitorul nu numai că a contribuit cu introducerea intelectualului cu minte critică, dar a influențat în mod semnificativ forma prozei autohtone în anii următori cu mijloacele sale lingvistice inovatoare. Busuioc a preferat frazele scurte în locul de un discurs pompos. Cu toate că, din punctul de vedere al zilei de astăzi, metoda dată poate să nu pară atât de progresivă, este evident că în cadrul aranjamentului politic autorul a stabilit o nouă direcție de dezvoltare literară.

Elemente de ironie și sarcasm se împletesc de-a lungul operei romanului (cu excepția romanului *Și a fost noapte ...*), care sunt trăsăturile esențiale ale stilului ușor de recunoscut al scriitorului. Ironia este prezentă în principal în atitudinea naratorului. Contribuția sa la literatura moldovenească constă, printre altele, în dovedirea unei cunoștințe minuțioase a limbii sale materne. Acest lucru este strâns legat de efortul pe tot parcursul vieții al autorului de a cultiva limbajul. Deși aceste informații pot părea un pic ciudate, trebuie menționat că utilizarea corectă a limbii locale în țările URSS nu a fost „cultivată” prea mult. Autorul a dovedit cu limbajul său rafinat că până și literatura din mediul Republicii Moldova poate concura cu opera scriitorilor români. Dar eforturile lui Busuioc de a conduce prin exemplu

nu au însemnat a fi oricând creative. De exemplu, autorul este moderat în atitudinea sa față de încorporarea barbarismelor sau vulgarismelor în opera. Cu toate acestea, în opera lui Busuioc întâlnim deseori calcurile deliberate din limba rusă, datorită cărora culoarea mediului moldovean este mai credibilă. Este amuzant faptul că autorul nu s-a considerat niciodată un scriitor ca atare, ci un „gardian" al limbii române. Dacă luăm în considerare „climatul" istoric și cultural al Republicii Moldova, este destul de clar de ce autorul s-a bazat atât de mult pe limbă.

Majoritatea romanelor unifică tema neînțelegerii intelectualului, care provine din mintea înrădăcinată ideologic a societății moldovenești incapabilă de gândirea critică. O altă problemă cheie este impactul celui de-al doilea război mondial asupra unei persoane afectate de o soartă nefericită. Tema oportunismului și independenței, înlocuită de înclinația regimului, este legată și de soarta nefericită. Prezentarea acestui declin moral este crucială, deoarece Busuioc, în esență, a devenit primul scriitor din Moldova care a îndrăznit să prezinte „chipul evitat" anterior al comunismului. Cu toate acestea, acest lucru se întâmplă mai ales în anii 90, când literatura moldoveană a fost dezbrăcată de „cătușele cenzurii". El a reușit să realizeze o relatare deosebit de tragică a aranjamentului la vremea respectivă prin intermediul figurilor reprezentând membru al poliției secrete, datorită căruia a surprins genial cruzimea fără precedent cu care au acționat aceste persoane. Prin urmare, opera tardivă a autorului se caracterizează și prin faptul că personaje puternice negative sunt mai des reprezentate în ea.

Încercând să înregistreze acest fapt neadormit, autorul a obținut o mărturie autentică a crimelor cotidiene comise împotriva oamenilor obișnuiți. Interesul lui Busuioc pentru subiect provine și din experiența sa imediată, întrucât autorul însuși a fost obligat să se repatrieze și de multe ori a trebuit să țină cont de nedreptatea în masă. Autorul nu neglijează nici tema iubirii, dar o abordează din perspectiva unei persoane care nu este incriminată de opiniile contemporane.

Unicitatea prozei autorului constă și în înțelegerea conținutului. Deja în timpul începuturilor sale literare, se manifestă simțul său pentru un text simplu. Cu toate acestea, a existat o schimbare semnificativă a tehnologiei încă din anii 90, iar autorul nu se teme să experimenteze cu postmodernismul, ceea ce i-a servit pentru a descrie noi forme. Tehnica

de editare a filmului, împreună cu tehnica implicării „mai multor ecrane” (să înțelegem imagini), au confirmat statutul lui Busuioc de autor excepțional, care a rupt schema literară a perioadei. Deși tehnicile autorului ar putea să nu ocupe o poziție atât de proeminentă în arta vest-europeană, el aduce o moștenire literară indelebilă literaturii moldovenești. Multă vreme, acțiunile lui Busuioc, ca una dintre puținele, au oferit nu numai idei de pionierat, ci și formă.

Astfel, autorul poate fi descris, pe bună dreptate, ca un clasic moldovean, care a dat următoarele generații literare impulsul inițial de a ieși din „zona lor de confort”. Lucrarea inedită a scriitorului este o dovadă a faptului că pot fi create opere valoroase, ale căror teme vor fi mereu atractive pentru cititor datorită formei și conținutului lor.

Într-un interviu pentru *Revista română* (2008), Aureliu Busuioc susține că literatura nu ar trebui să fie creată pentru bani, ci pentru principiul motivului intern. Scrierea ar trebui să fie în primul rând mai degrabă o alegere de viața decât de afaceri. În plus, autorul afirmă că problema lumii literare contemporane din Republica Moldova provine din incapacitatea de a fi suficient de obiectiv critic. Chiar crede că probabil nu ar fi scris atâtea lucrări dacă critica literară ar fi fost mai strictă. El găsește o problemă majoră în faptul că editurile moldovenești de astăzi sunt capabile să publice aproape totul, dar aceste cărți publicate nu sunt adesea prelucrate foarte atent. Drept urmare, există multe publicații pe piață, dar există doar câteva dintre cele cu adevărat bune. Și mai rău, dacă o persoană are resurse financiare suficiente, este posibil să publice la unii editori aproape orice. De asemenea, autorul menționează că problema actuală a scrisului creativ are legătură cu un număr mic de tineri scriitori care ar oferi noi „orizonturi” pieței literare.

Seznam použité literatury

Primární

BUSUIOC, Aureliu. *Singur în fața dragostei*. Chișinău: Litera, 1998, 302 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Unchiul din Paris*. Chișinău: Litera, 1998, 302 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Local - ploi de scurtă durată*. Chișinău: Literatura artistică, 1986, 250 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Štěkání na měsíc*. Přeložil Jiří Našinec. Praha: Havran, 2016, 188 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Smlouvání s ďáblem*. Přeložil Jiří Našinec. Praha: Hejkal, 2003, 205 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Říkej mi Johny! (naučení veterána KGB Verdikurova synovci)*. Praha: Havran, 2012, 255 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Hronicul Găinarilor: ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic.* Chișinău: Cartier, 2012, 238 s.

BUSUIOC, Aureliu. *Și a fost o noapte...* Chișinău: Cartier, 2012, 128 s.

CEBOTARI, Elena, TUTUN Irina. *Aureliu Busuioc: Biobibliografie*, Chişinău, 2010, 135 s.

CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chişinău, 1997, 431 s.

CIOCANU, Ion. *Literatura română contemporană din Republica Moldova: articole de prezentare generală a procesului literar și portrete de creație*. Chișinău: Litera, 1998, 439 s.

FONARI, Victoria. *Factorii intelectual şi sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chişinău, 2003, 216 s.

TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 543 s.

VALENTOVÁ, Libuše a kol., *Slovník rumunských spisovatelů*, Praha, 2003, 259 s.

VAJDOVÁ, Libuša, PÁLENÍKOVÁ, Jana, KENDERESSY, Eva, *Dejiny rumunskej literatúry*. Bratislava: AnaPress, 2017, 492 s.

Sekundární

BURFORD, Tim a Dan RICHARDSON. *Rumunsko: [turistický průvodce]*. Brno: Jota, 2001, 390 s.

BURLACU, Alexandru. Tehnica poliecranului în Hronicul găinarilor de Aureliu Busuioc. In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4 (18), s. 43-52.

CIOCANU, Ion. Fenomenul romanesc Aureliu Busuioc. In: *Philologia*. 2013, nr. 1-2 (266), s. 18-31.

CORCINSCHI, Nina. Limbajul erotic în romanul românesc din Basarabia: De la paradigma tradiționalistă la cea postmodernistă. *Caietele Sextil Puşcariu III*. Cluj-Napoca, 2017, Ediţia a III-a, s. 482–487.

CORCINSCHI, Nina. Romanul Singur în faţa dragostei: de la iubirea ca asimilare la iubirea ca dăruire. In: *Philologia*. 2017, nr. 5-6 (293-294), s. 38-44.

CULLER, Jonathan D., *Krátký úvod do literární teorie*. Nové, rozš. vyd. Přeložil Jiří BAREŠ. Brno: Host, 2015, 192 s.

DUMITRAŞCU, Veronica. Forme de intertextualitate în proza lui Aureliu Busuioc. In: *Filologia modernă: Realizări şi perspective în context European*. Ediția a 8-a, 16-17 octombrie 2014, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Filologie, 2015, s. 95-99.

EAGLETON, Terry, *Úvod do literární teorie*. Přeložil Petr Onufer. Praha: Plus, 2010, 318 s.

ECO, Umberto, *Šest procházek literárními lesy: přednášky na Harvardově univerzitě*. Přeložila Bronislava Grygová. Olomouc: Votobia, 1997, 196 s.

GRATI, Aliona. Învăţăturile octogenarului Aureliu Busuioc. In: *Metaliteratură*. 2008, nr. 3-4 (18), s. 29-32.

IAMANDI, Alexandra. Lumea personajului în proza lui Aureliu Busuioc. In: *Analele ştiinţifice ale USM. Științe ale naturii și exacte. Științe umanistice*. 10 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Moldova, 2019, s. 150-154.

IAMANDI, Alexandra. Ludicul și parodicul în romanul Hronicul găinarilor de A. Busuioc. In: *Sesiune naţională de comunicări ştiinţifice studenţeştiŞtiinţe umanistice*. 11-13 aprilie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2019, s. 114-116.

KUNDERA, Milan. *Umění románu: cesta Vladislava Vančury za velkou epikou*. Praha: Československý spisovatel, 1960, 192 s.

PROCHÁZKA, Martin, *Literary Theory An Historical Introduction*. Praha: Karolinum, 2008, 176 s.

PETERKA, Josef, Teorie literatury pro učitele. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007, 345 s.

STRĂJESCU, Natalia. Război vs dragoste în Și a fost noapte... de Aureliu Busuioc. V: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective Ştiinţe Socio-Umanistice şi Didactica Ştiinţelor Socio-Umanistice*. Vol. 4, 28-29 septembrie 2018, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2018, s. 84-86.

Články v časopisech

BOTNARU, Vasile, Busuioc, singular only. *Punkt*, nr. 25, 2009, s. 5-11.

BRAȘOVEANU, Angela, Viața unui artist: Prima proba, Toamna Patriarhului. *Punkt*, nr.35-36, 2011, s. 102 – 121.

GALAICU-PĂUN, Emilian. Aureliu BUSUIOC, Şi a fost noapte…. *https://moldova.europalibera.org/* [online]. 2012 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://moldova.europalibera.org/a/24572137.html

GRATI, Aliona. Dreptul la replică: „Critica criticii previzibile”. *Revista literară*. 2017, 3 (6), s. 10-11.

GUZUN, Eugenia, Cu scriitorul basarabean Aureliu Busuioc. *Revista română*, nr. 4, 2008, s. 5-8.

POP, Markéta. Busuioc, Aureliu Říkej mi Johny! *ILiteratura* [online]. 2012 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: http://www.iliteratura.cz/Clanek/30461/busuioc-aureliu-rikej-mi-johny

POSPÍŠIL, Ludvík. Busuioc, Aureliu Štěkání na měsíc. *ILiteratura* [online]. 2017 [cit. 2020-07-24]. Dostupné z: http://www.iliteratura.cz/Clanek/38351/busuioc-aureliu-stekani-na-mesic

REVNIC, Ioana. The Year of Romanian Novel in Basarabia. *Lingua. Language and Culture*. 2012, XI/2012 (2), s. 101-109.

REVNIC, Ioana. Și a fost noapte. *Https://www.literaturadeazi.ro/* [online]. 2015 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://www.literaturadeazi.ro/rubrici/recenzii/si-a-fost-noapte-465

STAVILĂ, Vera. Afişul cinematografic din patrimoniul Muzeului Naţional de Istorie a Moldovei. *Tyragetia (Serie Nouă)*. 2013 (2), 360 s.

SUCEVEANU, Arcadie, Portret în sepia „Aureliu Busuioc – Arta ironiei". *Revista literară*, nr. 10, 2018, s. 6.

ȘARGOV, Anna. Veșnica reîntoarcere.: „Unchiul din Paris" de Aureliu Busuioc. *Moldova.org* [online]. 2017 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.moldova.org/vesnica-reintoarcere-unchiul-din-paris-de-aureliu-busuioc/

ŞLEAHTIŢCHI, Maria. Recviem: Aureliu Busuioc „Şi a fost noapte…". *https://mariasleahtitchi.wordpress.com/* [online]. 2013 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: https://mariasleahtitchi.wordpress.com/2013/01/14/recviem-aureliu-busuioc-si-a-fost-noapte/